

Obuhvat i vrijednosti obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini (1945–1995)

Coverage and Values of Legal Deposit in Bosnia and Herzegovina (1945–1995)

Lejla Hajdarpasić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet, Katedra za informacijske nauke, Sarajevo, Bosna i Hercegovina / University of Sarajevo – Faculty of Philosophy, Chair of Information Sciences, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
lejla.hajdarpasic@ff.unsa.ba

Informacije o članku / Article Info

Primljen / Received 17. 5. 2024.

Prihvaćen / Accepted 14. 7. 2024.

Dostupan online / Available online 24. 12. 2024.

Ključne riječi / Keywords

obavezni primjerak, zakon o obaveznom primjerku, Bosna i Hercegovina

legal deposit, legal deposit legislation, Bosnia and Herzegovina

Sažetak / Abstract

Cilj: Obavezni primjerak je složen sistem višestrukih koristi, a mapirajući donesene propise o obaveznom primjerku u vremenskom periodu od 1945. do 1995. godine u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini, cilj ovoga istraživanja je sagledati razvoj institucije obaveznog primjerka u kontekstu redefiniranja njegova obuhvata te zakonodavstvom definiranih ciljeva dostavljanja obaveznog primjerka.

Pristup/metodologija/dizajn: Istraživanjem prethodne literature te pregledavanjem službenih publikacija, odnosno ispitivanjem naslova i cjelovitih tekstova objavljenih propisa u štampanim izdanjima službenih publikacija, mapirani su relevantni propisi povezani s obaveznim primjerkom u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini, savezne i republičke uredbe, odluke, naredbe, zakoni.

Rezultati: Analiza šesnaest mapiranih propisa povezanih s obaveznim primjerkom ukazuje na proširenje obuhvata obaveznog primjerka na kontinuiranoj osnovi te svjedoči o promjenama u percepciji poslanja obaveznog primjerka, koji je isprva u propisima reducirana na njegovu funkciju popunjavanja zbirke biblioteka, što je međutim neophodno kritički sagledavati i u kontekstu cenzorske pozadine, dočim kasnije doneseni propisi uvažavaju njegove vrijednosti u pogledu izrade nacionalnih bibliografija, očuvanja i zaštite kulturnog naslijeđa te, važnije, davanja na korištenje građe koja ima oznaku javnog dobra.

Originalnost/vrijednost: Istraživanje tematizira razvoj sistema obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1995. godine, po prvi put okupljajući na jednom mjestu odabrane propise o obaveznom primjerku, donesene u ovom vremenskom periodu, kao podlogu za dalja izučavanja ove institucije u Bosni i Hercegovini.

Goal: Legal deposit is a complex system of multiple benefits, and by mapping adapted legal deposit regulations from 1945 to 1995 in Yugoslavia and Bosnia and Herzegovina, the aim of this research is to look at the development of the legal deposit in the context of redefining its coverage and the legislatively defined goals of the legal deposit.

Approach/methodology/design: By researching the previous literature and reviewing official publications, that is examining the titles and full texts of published regulations in the printed editions of official publications, the relevant regulations related to the legal deposit in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina, federal and republican decrees, decisions, orders, laws for legal deposit were mapped.

Results: The analysis of the mapped sixteen regulations, indicates the expansion of legal deposit coverage on a continuous basis, and reveals changes in the perception of the legal deposit values. Legal deposit was initially reduced in the regulations to its function of building library collections, which, however, must be viewed critically in the context of censorship background, while newer regulations respect its values in terms of building of national bibliographies, preservation and protection of cultural heritage, and more important, use of materials that have the designation of public good.

Originality/value: This research thematizes the development of the legal deposit system in Bosnia and Herzegovina, from 1945 to 1995, by gathering selected regulations related to legal deposit, adopted in this time period, for the first time in one place, as a basis for further research of this institution in Bosnia and Herzegovina.

1. Uvod

Nakon Drugog svjetskog rata, u Bosni i Hercegovini, a sve do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), donosi se niz republičkih propisa o fondovima za unapređenje kulturnih i umjetničkih djelatnosti, kinematografije, izdavačke i bibliotečke djelatnosti u Bosni i Hercegovini, zakona i pravilnika o bibliotekama, arhivima i muzejima, propisa koji se odnose na zvanja informacijskih stručnjaka i tome slično. Također, osniva se Društvo bibliotekara Bosne i Hercegovine (1949. godine), a tragom prvog Zakona o bibliotekama u Bosni i Hercegovini, koji nalaže da u svakoj opštini mora postojati jedna "opšta (narodna) opštinska biblioteka" (Zakon o bibliotekama, 1957: 280), osniva se i veći broj biblioteka. Kako Bašović pojašnjava, biblioteke Bosne i Hercegovine "u socijalističkim uslovima njihova razvoja, postale su predmet brige i staranja društvene zajednice", dok bibliotekarstvo dobiva "status društvene službe od posebnog društvenog interesa" (Bašović, 1977: 10-12), što je dodatno osnaženo osnivanjem Odsjeka za opštu književnost, teatrologiju i bibliotekarstvo 1972. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, danas Odsjeka za komparativnu književnost i informacijske nauke.

U ovom periodu (pored posljednje godine Drugog svjetskog rata), donosi se i nekoliko saveznih propisa za obavezni primjerak, posljedično i niz republičkih propisa o obaveznom primjerku u Bosni i Hercegovini, dočim se nakon raspada Jugoslavije, u Bosni i Hercegovini 1995. godine donosi, još uvijek važeći, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, koji sadrži odredbe i za obavezni primjerak.

Razvoju i karakteristikama službe obaveznog primjerka u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini, nakon Drugog svjetskog rata te do kraja 20. stoljeća, u bosanskohercegovačkoj literaturi iz oblasti bibliotečko-informacijskih nauka, pažnju je posvetio izvjestan broj radova. Martić je primjerice problematizirala zadatke i obuhvat obaveznog primjerka zaključujući da je i odgovoran rad bibliotekara zaduženih za obavezni primjerak "nužan preduslov za sve ostale radove na kulturi knjige" (Martić, 1961: 57), dok je Mitrović (1964) u osvrtu na Uredbu o obaveznom dostavljanju štampanih stvari iz 1953. godine ponudio i prijedloge za unapređenje tadašnje službe obaveznog primjerka u Jugoslaviji. Obavezni primjerak u kontekstu Univerzalne bibliografske kontrole, odnosno i izrade nacionalne bibliografije, problematizirao je Čulić (1956), a kasnije i Milićević (1997), koja slično Čuliću naglašava da su odgo-varajući propisi o obaveznom primjerku preduslov

1. Introduction

In Bosna and Herzegovina after the Second World War, until the disintegration of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRJ), a series of republic regulations on funds for the improvement of cultural and artistic activities, cinematography, publishing, and library functions in Bosnia and Herzegovina, laws and regulations on libraries, archives, and museums, regulation related to the tenures of information specialists and similar are being adopted. Also, the Association of Librarians of Bosnia and Herzegovina was founded (in 1949), following the first Law on Libraries in Bosnia and Herzegovina, which mandates that each municipality must have one "general (public) municipal library" (Law on Libraries, 1957: 280), a greater number of libraries were founded. As Bašović explains, the libraries of Bosnia and Herzegovina "in the socialist conditions of their development, became the object of concern and care of the social community", while librarianship acquires "the status of social service of special social interest" (Bašović, 1977: 10-12), which was additionally strengthened by the establishment of the Department of General Literature, Theater Studies, and Librarianship in 1972 at the Faculty of Philosophy in Sarajevo, today the Department of Comparative Literature and Information Sciences.

In this period (in addition to the last year of the Second World War), several federal regulations for the legal deposit were adopted, and consequently, a series of republic regulations on the legal deposit in Bosnia and Herzegovina, while, after the disintegration of Yugoslavia, in Bosnia and Herzegovina in 1995, still valid, the Law on Library Function, was adopted, which also contains provisions for the legal deposit.

To the development and characteristics of the legal deposit service in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina, after the Second World War and until the end of the 20th century, in the BH literature in the field of library and information sciences, attention was given by a certain number of papers. Martić, for example, problematized the tasks and coverage of the legal deposit, concluding that the responsible work of the librarians in charge of the legal deposit is a "necessary precondition for all other work on book culture" (Martić, 1961: 57), while Mitrović (1964), in his commentary on Order on mandatory deposit of printed items from 1953, also offered suggestions on improvement of contemporary legal deposit services in Yugoslavia. Legal deposit in the context of Universal bibliographic control, i.e. the creation

uspješne izrade nacionalne bibliografije. S druge strane, izvještaji Narodne biblioteke NR BiH, kasnije Narodne i univerzitetske biblioteke BiH, ili tekstovi posvećeni spomenutoj Biblioteci, objavljeni u drugoj polovini 20. stoljeća, donijeli su informacije o prilivu obaveznog primjerka ili očekivanom rastu zbirke obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini (Izvještaj Narodne biblioteke NR BiH za 1957, 1958; Izvještaj o radu Narodne biblioteke NR BiH u Sarajevu za 1961. g. (Podnesen Savjetu za kulturu), 1962; Bilek, 1964; Čulić i Grubačić, 1965; Ivković, 1980; Pištalo, 1985), dok se neki od propisa koji se odnose na obavezni primjerak donose u zbornicima propisa (npr. Barać, 1987) ili se spominju u monografskim publikacijama (npr. Bašović, 1977).

U novije pak vrijeme, obavezni primjerak se u bosanskohercegovačkoj literaturi tematizira u širem kontekstu programa nacionalne bibliografske kontrole (Hajdarpašić, 2019a), potrebe redefiniranja postojećeg bosanskohercegovačkog bibliotečkog zakonodavstva (Smajić Gačević, 2015; Hajdarpašić, 2019b) ili pak s aspekta izrade bosanskohercegovačke nacionalne bibliografije (Tuzlak, 2021).

Obavezni primjerak, iako u tradiciji brojnih zemalja isprva isključivo učinkovito sredstvo cenzure, danas se prepoznaje kao javno dobro višestrukih vrijednosti. Obavezni primjerak je temelj izgradnje nacionalne zbirke, “koja je jedna od glavnih sastavnica kulturne politike zemlje”, temelj je i izrade i objavljivanja nacionalnih bibliografija, pri čemu “odgovarajuće zakonodavstvo obaveznog primjerka obezbjeđuje građanima i istraživačima u zemlji i cijelom svijetu pristup istraživačkoj zbirci objavljenog materijala” (Larivière, 2000: 5). Kako bi se omogućila poslanja obaveznog primjerka, propisi o obaveznom primjerku, a prema Smjernicama za izradu zakona o obaveznom primjerku, trebaju imati, između ostalog, jasno navedene ciljeve obaveznog primjerka, te obuhvatiti elemente koji se odnose na porijeklo publikacije, sveobuhvatnost obaveznog primjerka, informacije o tome ko je obavezan dostaviti, a ko primati obavezne primjerke, te elemente kojima se utvrđuje broj primjeraka i rok njihove dostave (Larivière, 2000: 47-49).

Obavezni primjerak, kao složen sistem, obavezan je pratiti razvoj kulturnih industrija u pojedinoj zemlji, a cilj ovoga istraživanja jeste tragom mapiranja donesenih propisa o obaveznom primjerku u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini od 1945. godine do 1995. godine, analizirati razvoj institucije obaveznog primjerka u odnosu na sljedeća istraživačka pitanja:

of a national bibliography, was problematized by Čulić (1956), and later by Milićević (1997), who, similarly to Čulić, emphasizes that appropriate regulations on the legal deposit are a precondition for the successful creation of a national bibliography. On the other hand, reports of National Library of People's Republic of Bosnia and Herzegovina, later National and University Library of Bosnia and Herzegovina, or texts dedicated to the mentioned Library, published in the second half of 20th century, brought information regarding the accession of legal deposit or the expected growth of the collection of legal deposit in Bosnia and Herzegovina (Report of the National Library of the People's Republic of B&H for 1957, 1958; Report on the work of the National Library of the People's Republic of B&H for 1961 (Submitted to the Council for Culture), 1962; Bilek, 1964; Čulić & Grubačić, 1965; Ivković, 1980; Pištalo, 1985), while some of the regulations relating to the legal deposit are adopted in the collection of regulations (e.g. Barać, 1987) or they are mentioned in monographic publications (e.g. Bašović, 1977).

In recent times, the legal deposit has been thematized in the BH literature in the broader context of the program of national bibliographic control (Hajdarpašić, 2019a), the necessity of redefinition of existing BH library legislation (Smajić Gačević, 2015; Hajdarpašić, 2019b) or even from the aspect of preparation of the national bibliography of Bosnia and Herzegovina (Tuzlak, 2021).

Although legal deposit, in the tradition of many countries, was initially only an effective means of censorship, today it is recognized as a public good with multiple values. A legal deposit is a basis for building a national collection “which is one of the main components of the country's cultural policy”, the foundation of preparation and publishing of the national bibliographies, whereby “the corresponding legal deposit legislation provides citizens and researchers in the country and throughout the world access to the research collection of published material” (Larivière, 2000: 5). To enable the mission of the legal deposit, the regulations on the legal deposit, and in accordance with the Guidelines for drafting laws on the legal deposit, among other things, should clearly state the goals of the legal deposit, and include elements related to the origin of the publication, the extensiveness of the legal deposit, information on who is obliged to deliver and who is to receive the legal deposit, and the elements that determine the number of copies and the deadline for their deposit (Larivière, 2000: 47-49).

1: Koja je svrha dostavljanja obaveznog primjerka navedena u donesenim propisima?

2: Kojom se dinamikom u donesenim propisima redefiniira obuhvat obaveznog primjerka?

Za potrebe ovoga istraživanja, pored uvida u postojeću bh. literaturu, propisi o obaveznom primjerku nužno su se identificirali i dugotrajnim pregledavanjem službenih publikacija, i to u više biblioteka u Sarajevu, jer je kao posljedica granatiranja Vijećnice 1992. godine, tokom rata u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine, zbirka obaveznog primjerka Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine nekompletna. Ispitivanjem naslova i cjelovitih tekstova objavljenih priloga u štampanim izdanjima službenih publikacija (koje su konsultirane u periodu od oktobra do kraja decembra 2023. godine) mapirano je ukupno šesnaest relevantnih propisa povezanih s obaveznim primjerkom, koji se predstavljaju, odnosno analiziraju, u kontekstu istraživačkih pitanja, u više sekcija.

Prva je posvećena propisima o obaveznom primjerku donesenim u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini u periodu od 1945. do 1965. godine, koji se pojavljuju u formi odluka, uredbi i naredbi (Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije, 1945; Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945; Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine, 1945; Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1949; Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1951; Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953; Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu, 1953; Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru, 1954).

Naredna sekcija pažnju posvećuje prvom donesenom Osnovnom zakonu o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1965. godine, dok posljednja okuplja zakone (i jednu Uredbu) donesene u Bosni i Hercegovini u periodu od 1970. godine do 1995. godine (Zakon o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru iz 1970. godine, Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972; Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978; Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1978; Zakon o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1987; Uredba za

Legal deposit as a complex system is responsible for tracking the development of the cultural industries in the individual country and a goal of this research via mapping of adopted regulations on legal deposit in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina from 1945 to 1995, is to analyse the development of legal deposit institution concerning the following research questions:

1: What is the purpose of providing the legal deposit specified in the adopted regulations?

2: By what dynamic is the coverage of the legal deposit redefined in the adopted regulations?

For the needs of this research, besides consulting the BH literature, regulations of the legal deposit were necessarily identified by continuous review of official publications in several libraries in Sarajevo, because as a result of the shelling of the City Hall in 1992, during the war in Bosnia and Herzegovina from 1992 to 1995, the collection of legal deposit of the National and University Library of Bosnia and Herzegovina is incomplete. By examining the titles and complete texts of published contributions in the printed editions of official publications (which were consulted in the period from October to the end of December 2023), a total of sixteen relevant regulations related to the legal deposit were mapped, which are presented, that is, analysed in the context of research questions, in multiple sections.

The first one is dedicated to legal deposit regulations adopted in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina from 1945 to 1965, which appear in the form of decisions, orders, and decrees (Decision on mandatory deposit of printed items in the territory of Yugoslavia, 1945; Order on mandatory deposit of printed items, 1945; Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina, 1945; Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia, 1949; Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia, 1951; Order on mandatory deposit of printed items, 1953; Decision on mandatory deposit of printed items to the office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo, 1953; Decision on mandatory deposit of printed items to the public libraries in Banja Luka, Tuzla, and Mostar, 1954).

The following section dedicates attention to the first adopted General Law on the mandatory deposit of printed items to specific institutions from 1965, while the last one, collects Laws (and one Order)

zakonskom snagom o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1993; Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995). Ne tematiziraju svi pronađeni odabrani propisi obuhvat i/ili vrijednosti obaveznog primjerka, ali se navode hronološki, prema vremenu njihova donošenja (zajedno s drugim odabranim povezanim propisima), zbog potrebe okupljanja predmetnih propisa na jednom mjestu, a kao doprinos i podloga za dalja slična istraživanja razvoja institucije obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini.

2. Propisi o obaveznom primjerku u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini od 1945. do 1965. godine

2.1. Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije (1945) i Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari (1945)

Prvi propis kojim se regulirao obavezni primjerak na području Jugoslavije, još tokom trajanja Drugog svjetskog rata, donesen je u februaru 1945. godine, kada Nacionalni Komitet oslobođenja Jugoslavije objavljuje u *Službenom listu* Odluku o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije, po kojoj “svaki štampar na području Jugoslavije dužan je, u cilju snabdevanja biblioteka u zemlji, dostavljati po osam primeraka od svake štampane ili drugim grafičkim načinom umnožene stvari, i to dva primerka Povereništvu prosvete Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i po jedan primerak pojedinim federalnim jedinicama” (Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije, 1945: 42). Odluka dalje precizira da ova “obaveza postoji u pogledu svih novina, časopisa, knjiga, brošura, muzikalija, slika, grafikona, crteža, letaka, plakata i uopšte štampanih i litografskih stvari. Od ove obaveze izuzimaju se službeni i trgovački formulari, posmrtno liste, reklamne objave i slično.” Usto, po Odluci “štampar je dužan dostavljati obavezne primerke pre rasturanja”, a „dnevni listovi dostavljace se sedmično”, dočim obavezni primjerci trebaju biti “u tipografskom pogledu besprekorni”; također, “štamparije van mesta institucija koje imaju pravo na obavezne primerke dostavljace primerke poštom, oslobođeno od poštarine”, a “svaka federalna jedinica odrediće – prema potrebi – još i broj primeraka, obaveznih za njeno područje” (Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije, 1945: 42).

Već nekoliko mjeseci kasnije, spomenutu Odluku zamijenit će Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, iz jula 1945. godine, koja je nerijetko manje poznata Uredba u literaturi, a po

adopted in Bosnia and Herzegovina from 1970 to 1995 (Law on mandatory deposit of printed items to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar, 1970; Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972; Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978; Law on Library Function, 1978; Law on Amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour, 1987; Order with legal force on amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour, 1993; Law on Library Function, 1995). Not all of the found and selected regulations address the scope and/or value of the legal deposit, but they are listed chronologically, according to the time of their adoption (together with other selected related regulations), due to the need to gather relevant regulations in one place, and as a contribution and basis for further similar research on the development of the institution of legal deposit in Bosnia and Herzegovina.

2. Regulations on the legal deposit in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina from 1945 to 1965

2.1. Decision on mandatory deposit of printed items in the territory of Yugoslavia (1945) and Order on mandatory deposit of printed items (1945)

The first regulation that regulated the legal deposit in the territory of Yugoslavia, during the Second World War, was adopted in February 1945, when the National Committee for the Liberation of Yugoslavia published in the *Official Gazette* Decision on mandatory deposit of printed items in the territory of Yugoslavia, according to which “every printmaker in the territory of Yugoslavia is obliged, in order to supply libraries in the country, to deposit eight copies of each printed or other graphically reproduced items, namely two copies to the Committee of Education of the National Committee for the Liberation of Yugoslavia and one copy to individual federal units” (Decision on mandatory deposit of printed items in the territory of Yugoslavia, 1945: 42). Decision further specifies that this “obligation exists with regard to all newspapers, journals, books, brochures, printed music, pictures, charts, drawings, leaflets, posters, and generally printed and lithographic items. Official and trade forms, obituaries, advertising announcements, and similar items are exempted from this obligation.” In addition, according to Decision “printmaker is obligated to make a legal deposit before distribution”, and

kojoj: “Svako štamparsko preduzeće na području Jugoslavije, bilo ono državno ili privatno, dužno je dostaviti Državnoj centralnoj biblioteci Demokratske federativne Jugoslavije u Beogradu po 15 primeraka od svake štampane ili drugim grafičkim načinom umnožene stvari. Tu spadaju novine, časopisi, knjige, brošure, muzikalije, reprodukcije, grafikoni, štampana grafika, leci, plakati, geografske karte i drugi štampani i litografisani predmeti, izuzev službenih i trgovačkih formulara, posmrtnih lista, reklamnih objava i sličnog materijala. Ovi primerci moraju biti ispravni i štampani na boljoj hartiji” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: [456]).

Za razliku od prethodne Odluke, Uredba nalaže dostavljanje petnaest primeraka štampanih stvari te obavezu dostavljanja i geografskih karata i štampane grafike, pri čemu, prema Uredbi, Biblioteci će se dostavljati i “na čuvanje i one knjige i druge štampane stvari čije je rasturanje ma iz kojih razloga zabranjeno” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: [456]).

U vezi sa spomenutom Državnom centralnom bibliotekom Demokratske federativne Jugoslavije, valja naglasiti da se u istom broju *Službenog lista* u kojem se donosi Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari donosi i povezana Uredba o Državnoj centralnoj biblioteci Demokratske Federativne Jugoslavije. Ova Biblioteka je “pod nadzorom Ministarstva prosvete Demokratske Federativne Jugoslavije”, a ima zadatke “1) da svojim čitaocima omogući svestrano poznavanje života i kulture naših naroda i njihovih odnosa sa drugim narodima, kao i naučni i umetnički rad iz raznih oblasti umne delatnosti i 2) da pomaže unapređivanje biblioteka i bibliotekarstva u našoj zemlji”. Djelokrug djelovanja biblioteke, prema Uredbi, uključuje, između ostalog, “skupljanje, bibliotetsko obrađivanje i čuvanje svih knjiga i drugih štampanih predmeta koji se od početka narodnooslobodilačke borbe objavljuju na teritoriji Jugoslavije, kao i knjiga i spisa koji se objavljuju u inostranstvu, a koji se odnose na naše narode i našu državu”, zatim se pod njim podrazumijeva i “izrada i izdavanje u periodičnim sveskama bibliografije svih dela koja se objavljuju u Jugoslaviji”, kao i “snabdevanje centralnih biblioteka federalnih jedinica obaveznim primercima” (Uredba o Državnoj centralnoj biblioteci Demokratske Federativne Jugoslavije, 1945: 450).

Također, tragom spomenutih propisa, 1945. godine donosi se i Uputstvo za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, koje

“daily papers will be distributed weekly”, whereas the legal deposit should be “typographically impeccable”; also, “off-site printing houses of institutions that have the right to legal deposit, will deliver copies by post, free of postage”, and “every federal unit will determine – as required – number of copies, mandatory for its area” (Decision on mandatory deposit of printed items in the territory of Yugoslavia, 1945: 42).

A few months later, the mentioned Decision was replaced by an Order on mandatory deposit of printed items from July 1945, which is often less known Order in the literature, and according to which: “Every printing company on the territory of Yugoslavia, be it state or private, is obliged to deposit to the State Central Library of the Democratic Federative Yugoslavia in Belgrade 15 copies of each item printed or reproduced by other graphic means. This includes newspapers, journals, books, brochures, printed music, reproductions, charts, printed graphics, leaflets, posters, geographical maps, and other printed and lithographic items, with an exemption of the official and trade forms, obituaries, advertising announcements, and similar items. These copies have to be correct and printed on better paper” (Order on mandatory deposit of printed items, 1945: [456]).

With the difference from the previous Decision, the Order instructs the deposit of fifteen copies of printed items, and also the deposit of geography maps and printed graphics, whereby, according to the Order, the deposit to the Library will have “for the preservation of books and other printed items which distribution is prohibited for any reason” (Order on mandatory deposit of printed items, 1945: [456]).

In connection with the mentioned State Central Library of the Democratic Federative Yugoslavia, it should be emphasized that in the same issue of the Official Gazette, in which the Order on mandatory deposit of printed items is adopted, the related Order on the State Central Library of the Democratic Federative Yugoslavia is also adopted. This Library is „under the supervision of the Ministry of Democratic Federative Yugoslavia“ and has tasks „1) to enable its readers to a comprehensive knowledge of the life and culture of our nations and their relations with other nations, as well as scientific and artistic work from various fields of intellectual activity: and 2) to help improving libraries and librarianship in our country“. The scope of the library's functions, according to the Order, includes, among other things, is „collecting, library processing and preser-

dodatno precizira da se obaveza dostavljanja obaveznog primjerka odnosi i na ona izdavačka preduzeća koja štampane stvari obuhvaćene obaveznim primjerkom “štampanju u inostranstvu, pa ih rasturaju u zemlji”; dalje naglašava da se dostavljaju obavezni primjerci za svako novo izdanje, na svakom pismu, na kojem su objavljeni, i to “mesnoj prosvetnoj vlasti” (Uputstvo za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: 949). Naime, do osnivanja Državne centralne biblioteke Demokratske Federativne Jugoslavije, do kojega nije došlo, zamišljeno je da “poslove njene vrši zemaljsko ministarstvo prosvete” (Uputstvo za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: 950).

Dok se spomenutom Odlukom i kasnije donesenim uredbama nastojao urediti sistem obaveznog primjerka na saveznom nivou, još tokom trajanja Drugog svjetskog rata, temeljem spomenute Odluke Nacionalnog Komiteta oslobođenja Jugoslavije od februara 1945. godine, i u Bosni i Hercegovini se 1945. godine donosi Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine.

2.2. Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine (1945)

Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine, koja se donosi u julu 1945. godine, prvi republički propis kojim se uređuje obavezni primjerak u Bosni i Hercegovini u tadašnjem periodu, ponavlja, odnosno preuzima elemente koji se odnose na obuhvat, ali i vrijeme dostavljanja te ispravnost izgleda obaveznog primjerka iz Odluke o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije (iz februara 1945. godine) te dodatno navodi da “svi štampari na području Bosne i Hercegovine dužni su da dostavljaju Ministarstvu prosvjete Narodne Vlade Bosne i Hercegovine po 8 primjeraka od svake štampane ili drugim grafičkim načinom umnožene stvari” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine, 1945: 55).

No, pored donošenja spomenute Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine, valja naglasiti da se iste 1945. godine, u *Službenom listu Federalne Bosne i Hercegovine*, objavljuje u sekciji “Rješenja saveznih ministarstava” i ranije spomenuta Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, kao i Uputstvo za izvršenje i primjenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari; Uputstvo za izvrše-

vation of all books and other printed items that have been published on the territory of Yugoslavia since the beginning of the national liberation war, as well as books and writings published abroad, which refer to our nations and our country“, it also includes „creation and publishing all works published in Yugoslavia in the periodical volumes of bibliography“ and also „providing the central libraries of federal units with legal deposit“ (Order on the State Central Library of the Democratic Federative Yugoslavia, 1945: 450).

Also, following the trace of the mentioned regulations, in 1945, the Instruction for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items was adopted, which gives additional precision that the obligation of providing legal deposit also applies to publishing companies whose printed items are included in legal deposit “printed abroad, and then disseminate in the country”, emphasizing further, that legal deposit is deposited for every new issue, on every writing system on which they are published to the “local authority for education” (Instruction for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items, 1945: 949). In fact, until the establishment of the State Central Library of Democratic Federative Yugoslavia, which did not happen, it was intended that “its functions handle national ministry of education” (Instruction for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items, 1945: 950).

While the mentioned Decision and later orders tried to regulate the system of legal deposit at the federal level, even during the Second World War, based on the mentioned Decision of the National Committee for the Liberation of Yugoslavia from February 1945, the Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina was adopted in Bosnia and Herzegovina in 1945.

2.2. Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina (1945)

Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina which was adopted in July 1945, the first republic regulation by which legal deposit in contemporary Bosnia and Herzegovina is regulated, repeats, i.e. assumes elements related to coverage and time of deposit as well as the correctness of appearance of legal deposit from Decision on mandatory deposit of printed items in territory of Yugoslavia (from February 1945) and additionally states that “all printmakers in the territo-

nje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: 414-416).

Usto, u Bosni i Hercegovini, u oktobru 1945. godine donosi se i Uredba o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine po kojoj Narodna biblioteka Federalne Bosne i Hercegovine ima zadatak da (čl. 4): “prikuplja, sređuje i čuva: a) sva djela i izdanja bosansko-hercegovačkih pisaca iz svih područja nauke; b) sva djela i izdanja na svim jezicima koja govore o zemljama, stanovništvu i kulturi svih naroda Bosne i Hercegovine; c) sva djela štampana na području Bosne i Hercegovine od prvih štamparija do danas” (Uredba o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine, 1945: [293]), dočim se u čl. 9 Uredbe precizira da se snabdijevanje biblioteke vrši između ostalog i obaveznim primjercima.¹

Donošenjem ove dvije uredbe omogućeno je prikupljanje zbirke Bosniace tokom, odnosno nakon završetka Drugog svjetskog rata, posljedično izrade Bibliografije Bosniace, a te napore su kasnije pratili, važno je istaknuti, i aktivnosti usmjerene na izradu retrospektivne bibliografije² Bosne i Hercegovine.

2.3. Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRI (1949) i Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRI (1951)

Četiri godine nakon donošenja prvog propisa o obaveznom primjerku u Jugoslaviji, 1949. godine, a na

ry of Bosnia and Herzegovina are obliged to deposit the Ministry of Education of People's Government of Bosnia and Herzegovina with 8 copies of every printed or other graphically reproduced item” (Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina, 1945: 55).

However, in addition to the adoption of the mentioned Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina, it should be emphasized that in the same year 1945, in the *Official Gazette of Federal Bosnia and Herzegovina*, in the section “Adjudication of federal ministries”, were published already mentioned Order on mandatory deposit of printed items, as well as Instruction for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items (1945: 414-416).

In addition, in Bosnia and Herzegovina, in October 1945, the Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina was adopted, according to which the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina has the task to (Art. 4): “collect, arrange and preserve: a) all works and editions of BH authors from all scientific fields; b) all works on all languages that speak about countries, societies, and cultures of all nations of Bosnia and Herzegovina; c) all works printed in the territory of Bosnia and Herzegovina from the first printing houses till now” (Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina, 1945: [293]), while the Art. 9 of Order specifies that the library is supplied, among the other, with legal deposit.¹

¹ Kasnije, 1946. godine, donijet će se Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine, gdje se primjerice u čl. 2 navodi “Narodna biblioteka u Sarajevu, kao naučna ustanova ima zadatak: 1) da omogućiti rad na području nauke i umjetnosti, 2) da svojim čitaocima omogućiti svestrano poznavanje života i kulture naših naroda, napose naroda Bosne i Hercegovine i 3) da pruža pomoć pri osnivanju biblioteka i da unapređuje bibliotekarstvo i Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini.” Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine, broj 6404 od 12-X-1945 godine (“Službeni list FBiH” broj 22 od 31-X-1945 godine), 1946.

Kako Čulić i Grubačić dokumentiraju, isprva “pri organizovanju posla u vezi s obaveznim primjerkom Biblioteka je nailazila na mnogobrojne poteškoće, ali su se one tokom rada postepeno otklanjale. Na poboljšanje poslovanja znatno su uticali kontakti i izmjena iskustava sa bibliotekarima republičkih nacionalnih biblioteka. Pokazalo se da je i u ovoj službi, kao i u svim službama u Biblioteci, od prvorazrednog značaja pouzdana tekuća evidencija prijema obaveznih primjerkara iz cijele zemlje i odašiljanja drugim republičkim bibliotekama svega onoga što se štampa u Bosni i Hercegovini. Solidno vođena evidencija omogućuje kontrolu i prijema i odašiljanja materijala. U tim okvirima Biblioteka prati rad štamparija i izdavačkih preduzeća u Republici uspoređujući njihove pošiljke materijala s izvještajima o štamparskoj produkciji, s anonasima i prikazima bosansko-hercegovačkih izdanja objavljenih u štampi, povremenim pregledom poslovnih knjiga štamparija i, konačno uspoređujući primljeni materijal sa tekućom bibliografijom Jugoslavije.” Čulić i Grubačić, 1965: 29.

² Vidjeti s tim u vezi primjerice: Čulić i Marković, 1956; Čulić, 1956; O radu na retrospektivnoj bosanskohercegovačkoj bibliografiji u 1957. godini, 1958; Retrospektivna bosanskohercegovačka bibliografija, 1957.

¹ Later, in 1946, the Order on Amendments to the Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina was adopted, where, for example, Art. 2 states “The National Library in Sarajevo, as the scientific institution has a task: 1) to enable work in the field of science and art, 2) to enable its readers’ comprehensive knowledge of the life and culture of our nations, especially nations of Bosnia and Herzegovina and 3) to assist with establishing of libraries and to improve librarianship in the People’s Republic of Bosnia and Herzegovina.” Order on Amendments to the Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina, No. 6404 from 12-X-1945 (*Official Gazette FB&H*, No. 22 from 31-X-1945), 1946.

As Čulić and Grubačić document, at first “while organizing the work related to the legal deposit, the Library encountered numerous difficulties, but they were gradually eliminated during the work process. Operations improvement was significantly influenced by contacts and exchange of experiences with the librarians of the republic’s national libraries. It has been proved that in this service, as in all services in the Library, reliable current records of accession of legal deposit from all over the country and sending to the other republic libraries all that is printed in Bosnia and Herzegovina, are of the paramount importance. Solidly maintained records enable control of the receiving and sending of the materials. In these frameworks, the Library follows the work of the printing houses and publishing companies in the Republic by comparing their consignments of materials with reports on printing production, announcements and presentations of the BH editions published in the news, by occasional inspection of the business books of the printing houses and finally, by comparison of received materials with current bibliography of Yugoslavia.” Čulić & Grubačić, 1965: 29.

prijedlog Ministra za nauku i kulturu FNRJ, kao dalji iskorak u uređenju obaveznog primjerka, na temelju kojeg se izrađuju nacionalne bibliografije, donesena je Uredba o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ.

Po ovoj Uredbi se kao zadaci Instituta prepoznaju sljedeći: “da vrši, organizuje i pomaže bibliografska istraživanja; da izdaje svoje publikacije iz oblasti bibliografije, a naročito tekuću bibliografiju FNRJ; da ispostavlja i učvršćuje bibliografske veze sa inostranstvom; da radi na organizovanju razmene naučne literature sa inostranstvom; da daje bibliografska obaveštenja ustanovama, stručnjacima i naučnim radnicima o izdavačkoj delatnosti u zemlji i inostranstvu; da organizuje i vodi centralni katalog literature u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji, prvenstveno naučne; da pomaže i koordinira rad i stručno uređenje biblioteka; da pomaže i sudeluje na podizanju i usavršavanju bibliografskih i bibliotekarskih kadrova; da obavlja i druge poslove iz oblasti bibliografije koje mu stavi u zadatak Ministar za nauku i kulturu FNRJ“ (Uredba o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ, 1949).

Kako bi Institut ispunio povjerene mu zadatke, prema Uredbi “sva izdavačka odnosno štamparska preduzeća u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji dužna su dostavljati Institutu po dva primerka svojih izdanja odmah po izlasku iz štampe” (Uredba o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ, 1949: 1079).

Broju primjeraka koji se moraju dostaviti Bibliografskom institutu pažnju kasnije opet posvećuje Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ iz 1949. godine po kojoj “Svako izdavačko i štamparsko preduzeće u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji dostavljaće od 1 januara 1950 godine Bibliografskom institutu FNRJ u Beogradu besplatno i o svom trošku po jedan primerak svih stvari koje izdaje odnosno štampa sem službenih i trgovačkih formulara, reklamnih objava, saopštenja privatne prirode i sličnog materijala. Preduzeća koja su istovremeno izdavačka i štamparska dostavljaće štampane stvari u dva primerka” (Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1949: 1531). U Naredbi se dalje, a shodno Uputstvu za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, precizira da “ako je neko delo izdato na više jezika ili raznim azbukama ili u više izdanja, primerak će se dostavljati posebno za svako izdanje” (Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1949: 1531).

Adoption of these two orders enabled the acquisition of the collection *Bosniaca* during, i.e. after the Second World War, consequent production of the *Bibliography of Bosniaca*. It is also important to point out that later, these efforts were followed by activities directed towards the production of retrospective bibliography² of Bosnia and Herzegovina.

2.3. Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia (1949) and Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia (1951)

Four years after the adoption of the first regulation on the legal deposit in Yugoslavia, in 1949, and at the proposal of the Minister of Science and Culture of the Federal People's Republic of Yugoslavia, as a further step forward in the arrangement of the legal deposit, based on which national bibliographies are created, Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia was adopted.

According to this Order, as the tasks of the Institute, the following are recognized: “to perform, organize and assist bibliographic research; to publish its publications in the field of bibliography, especially current bibliography of Federal People's Republic of Yugoslavia; to establish and strengthen bibliographic connections with foreign countries; to work on organizing the exchange of scientific literature with foreign countries; to provide bibliographic information to institutions, experts and scientists about publishing activities in the country and abroad; to organize and manage the central catalogue of literature in the Federative People's Republic of Yugoslavia, primarily scientific; to help and coordinate the work and professional arrangement of libraries; to help and participate in raising and improving bibliographic and librarian personnel; to perform other tasks in the field of bibliography assigned by the Minister of Science and Culture of the Federative People's Republic of Yugoslavia” (Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia, 1949).

For the Institute to fulfil the entrusted tasks, according to the Order “all publishing or printing com-

² See in this regard for example: Čulić & Marković, 1956; Čulić, 1956; On the work on a retrospective bibliography of Bosnia and Herzegovina in 1957, 1958; Retrospective Bosnian and Herzegovinian bibliography, 1957.

Spomenutim propisima se iznova naglašava veza između obaveznog primjerka i nacionalnih bibliografija, gdje ulogu izrade tekuće bibliografije FNRJ, umjesto ranije zamišljene Biblioteke, preuzima Bibliografski institut, kojem se obavezni primjerak treba dostaviti “pre rasturanja (odmah po izlasku iz štampe) i u onakvom stanju u kakvom će se rasturati” (Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1949: 1531). Pored navedenog, prema Naredbi, “Svako izdavačko i štamparsko preduzeće dostavljaće poslednjeg dana u mesecu Bibliografskom institutu FNRJ tačan spisak štampanih stvari (tač. 1 ove naredbe) koje je izdalo u toku meseca” (Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1949: 1531).

Kasnije, 1951. godine donosi se nova Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ³ (Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ, 1951) u kojoj se, umjesto jednog, nalaže dostavljanje dva primjerka štampanih stvari Bibliografskom institutu.

2.4. Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari (1953)

I u nadolazećem periodu u Jugoslaviji ne izostaje interes za obaveznim primjerkom; tako već 1953. godine Savezno izvršno veće donosi novu Uredbu o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, čijim donošenjem su prestali važiti Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari (1945. godina), odredbe Uredbe o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ (1949. godina), koja se odnosi na dostavljanje obaveznog primjerka Bibliografskom institutu FNRJ, kao i Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ (1951. godina).

Prema ovoj Uredbi “Svako štamparsko preduzeće u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji dužno je da dostavlja ustanovama iz čl. 8⁴ ove uredbe be-

panies in the Federative People’s Republic of Yugoslavia are obliged to deposit two copies of their publications to the Institute immediately upon publication” (Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, 1949: 1079).

Attention to the number of copies that must be deposited to the Bibliographical Institute is later given by the Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia from 1949, according to which: “Every publishing or printing company in the Federal People’s Republic of Yugoslavia, from the January the 1st 1950, will deposit to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia at their expense one copy of all items that are published or printed except official and trade forms, advertising announcements, announcements of a private nature and similar materials. At the same time, companies that are publishers and printers will deposit printed items in two copies” (Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, 1949: 1531). The Decree continues, following the Instructions for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items specifies: “if a work is published in several languages or different alphabets or in several editions, a copy will be deposited separately for each edition” (Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, 1949: 1531).

The mentioned regulations re-emphasize the link between the legal deposit and national bibliographies, where the role of producing the current bibliography of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, instead of the previously envisioned Library, is assumed by the Bibliographic Institute, to which the legal deposit should be delivered: “before dissemination (immediately after publication) and in the state in which it will be disseminated” (Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, 1949: 1531). In addition, according to the Decree “Every publishing or printing company will deliver on the last day of every month to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia the correct list of the printed items (Pt. 1 of this Decree) which were published during the month” (Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, 1949: 1531).

³ Godinu kasnije, 1952. godine donosi se i Naredba o vođenju centralnog kataloga stranih knjiga i časopisa, koja obaveza se pripisuje Bibliografskom institutu FNRJ. Prema Naredbi “u centralni katalog stranih knjiga i časopisa uvode se svi strani časopisi, a od stranih knjiga samo one koje su izdate počev od 1919. godine”, a “sve javne biblioteke, kao i državna nadležstva i ustanove i društvene organizacije koje imaju svoje biblioteke, dužne su dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ podatke o stranim knjigama i časopisima koji se kod njih nalaze.” Vidjeti: Naredba o vođenju centralnog kataloga stranih knjiga i časopisa, 1952: 133.

⁴ Čl. 8 pojašnjava da se primjerci dostavljaju na sljedeći način: „sedam primeraka centralnoj biblioteci narodne republike na čijoj se teritoriji nalazi štamparsko preduzeće i jedan primerak Bibliografskom institutu FNRJ. Od sedam primljenih primeraka centralna biblioteka narodne republike zadržava za sebe dva primerka, a od ostalih pet

splatno i o svom trošku osam primeraka od svake štampane stvari” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264). Obuhvat obaveznog primjerka, a u odnosu na raniju Uredbu o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, Uredba iz 1953. proširuje (npr. atlasima, separatima, programima, katalogima), navodeći da “pod štampanim stvarima, u smislu ove uredbe, podrazumijevaju se sve publikacije (knjige, brošure, separati, muzikalijske, časopisi, novine, geografske karte i atlasi svih vrsta, katalogi, programi i sl.), kao i dodaci uz njih (tabele, grafikoni, obrasci i sl.), umnoženi tehničkim putem (štamparskim mašinama, litografijom, geštetnerom i sl.), bez obzira da li su namenjeni rasturanju odnosno prodaji” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264).

Prema Uredbi “Službeni i trgovački formulari, leci, reklamne objave (plakate), kratki oglasi i saopštenja privatne prirode dostavljaju se samo centralnim republičkim bibliotekama” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264), a “vojna štamparska preduzeća dostavljaju obavezne primerke štampanih stvari preko Državnog sekretarijata za narodnu odbranu” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264). Pritom, dodatno se pojašnjava “ako je štampana stvar izdata posebno na više jezika, ili na raznim pismima (ćirilicom, latinicom), ili u više izdanja, obavezni primerci dostavljaju se za svaki jezik, svako pismo i svako izdanje, odnosno za svako ponovno štampanje i doštampavanje”; također, dalje se navodi da “Novim izdanjem smatra se i svako staro izdanje koje se rastura sa promenjenom naslovnom stranom, novim koricama, dopunjenim ili izmenjenim tekstom, novim slikama, kartama, tabelama i sl.” Dalje prema Uredbi “štampane stvari poverljive prirode izuzimaju se od obaveznog dostavljanja”, a “izdavači zvaničnih publikacija dužni su da besplatno i o svom trošku dostavljaju Bibliografskom institutu FNRJ, za potrebe međunarodne razmene zvaničnih publikacija, do petnaest primeraka od svake štampane stvari koja ima karakter zvanične publikacije”, izuzev službenih publikacija poverljivog karaktera. Također, obavezni primerci ali i “zvanične publikacije dostavljaju se odmah po izlasku iz štampe prvih primeraka” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264).⁵

dostavlja po jedan primerak centralnim bibliotekama ostalih narodnih republika” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264).

⁵ Na osnovu ove Uredbe, 1954. doneseno je Saopštenje o broju obaveznih primeraka zvaničnih publikacija koji se ima dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ u 1954. godini, u kojem Bibliografski institut saopštava da izdavači zvaničnih publikacija trebaju dostaviti

Later, in 1951, a new Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia was adopted³ (Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, 1951), where, instead of one, the deposit of two copies of printed items to the Bibliographical Institute is ordered.

2.4. Order on mandatory deposit of printed items (1953)

In the forthcoming period in Yugoslavia, interest in a legal deposit hadn’t finished, so already in 1953, the Federal Executive Council passed a new Order on mandatory deposit of printed items, the adoption of which, Order on mandatory deposit of printed items (1945), provisions of Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia (1949), which refers to the legal deposit copy to the Bibliographic Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, as well as Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia (1951), ceased to be valid.

According to this Order “Every printing company in the Federal People’s Republic of Yugoslavia, is obliged to deposit to the institutions from the Art. 8⁴ of this order, free of charge and at their expense eight copies of all published items” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264). The coverage of the legal deposit, in relation to the earlier Order on mandatory deposit of printed items, the Order from 1953 expands (e.g. with atlases, separates, programs, catalogues) stating that “under printed items, in terms of this order, all publications are implied (books, brochures, separates, printed music, journals, newspapers, geographical

³ A year later, in 1952, a Decree on maintaining a central catalogue of foreign books and journals was adopted, which obligation is attributed to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia. According to the Decree “in the central catalogue of foreign books and journals are included all foreign journals and of the foreign books, only those published after 1919” and “all public libraries, as well as state authorities and institutions and social organizations that have libraries are obliged to deliver to the Bibliographic Institute of Federal People’s Republic of Yugoslavia information about foreign books and journals in their possession.” See: Decree on maintaining a central catalogue of foreign books and journals, 1952: 133.

⁴ Art. 8 clarifies that the copies are delivered in the following manner: “seven copies to the central library of the people’s republic on whose territory the printing company is located and one copy to the Bibliographic Institute of the FNRJ. Of the seven copies received, the central library of the people’s republic retains two copies for itself, and of the remaining five it delivers one copy to the central libraries of the other people’s republics.” Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264.

Uredba usto podsjeća i na obavezu dostavljanja izvještaja Bibliografskom institutu, svakog posljednjeg dana u mjesecu, koja se kopija izvještaja treba dostaviti i “centralnoj biblioteci narodne republike na čijoj se teritoriji nalazi štamparsko odnosno izdavačko preduzeće” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1953: 264),⁶ donoseći i upute o tome koje elemente takav izvještaj treba da sadrži.

2.5. Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu (1953) i Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru (1954)

U Bosni i Hercegovini, nakon donošenja Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari iz 1953. godine, donose se odluke povezane s obaveznim primjerkom koje su primarno fokusirane na distribuciju obaveznog primjerka. Tako, pozivajući se na čl. 14 Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, po kojem “Narodne biblioteke mogu propisati štamparskim odnosno izdavačkim preduzećima na svojoj teritoriji i druge obaveze dostavljanja štampanih stvari” (Uredba o obaveznom dostavljanju štam-

maps and atlases of all kinds, catalogues, programs and similar), as well as their additions (tables, graphic charts, forms, and similar), technically reproduced (by printing presses, lithography, duplicating machines and similar) regardless of whether they are intended for distribution or sale” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264).

According to the Order “Official and trade forms, leaflets, advertising announcements (posters), short advertisements and announcements of a private nature are deposited only to the central republic libraries” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264), and “military printing companies will send a legal deposit of printed items via States secretariat for civil defense” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264). At the same time, it is additionally clarified “if a printed item is published separately in more languages, or with different writing systems (Cyrillic, Latin), or in more editions, legal deposit is sent for every language, every writing system and every edition, i.e. for every new printing and re-printing”; also, it is further stated that “Every old edition that is disseminated with changed title page, a new bookcase, added or changed text, a new pictures, maps, tables, etc., is considered as the new edition.” Further according to the Order “printed items of confidential nature are excluded from the legal deposit”, and “publishers of the official publications are obliged to deposit to the Bibliographic Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia, free of charge and at their expense, for the demands of international exchange of official publications to fifteen copies from every printed item that has the character of an official publication,” except the confidential official publications. Also, legal deposit, but as well “official publications are deposited immediately after the release of the first copies from printers” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264).⁵

The order also reminds of the obligation to submit a

po deset primjeraka svake zvanične publikacije. Kasnije, 1957. godine, na osnovu iste Uredbe, donosi se i Rešenje o broju primeraka zvaničnih publikacija koje će izdavači dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ u 1957. godini, po kojem su izdavači dužni dostavljati po petnaest primjeraka svake zvanične publikacije. Vidjeti: Saopštenje o broju obaveznih primeraka zvaničnih publikacija koji se ima dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ u 1954. godini, 1954; Rešenje o broju primeraka zvaničnih publikacija koje će izdavači dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ u 1957. godini, 1957.

⁶ U praksi, u vezi s ovom obavezom, a na tragu više od deset godina primjene Uredbe u Jugoslaviji, Mitrović (1964) dokumentira izvjesne poteškoće, pojašnjavajući da “predviđeni mesečni izveštaji o poslovanju štamparija i predviđene kaznene odredbe ne mogu da poprave neurednost u dostavljanju obaveznog primerka prvo stoga što se i sami izveštaji ili ne dostavljaju ili se neuredno dostavljaju, a drugo stoga što kazne od strane sudija za prekršaje niti se izriču blagovremeno niti su efikasne” (Mitrović, 1964: 42), odnosno “biblioteka je uvek u gubitku, jer se njoj ne obezbeđuje obavezni primerak” (Mitrović, 1964: 43). I iz Izvještaja o radu Narodne biblioteke NR BiH u Sarajevu za 1961. godinu saznajemo slično: “Osnovni fond Biblioteke popunjava se u prvom redu obaveznim primjerkom koji Biblioteka prima sa područja FNRJ. U ovoj godini broj knjiga i ostalog bibliotečkog materijala je znatno veći od prošle godine. Obavezni primjerak sa teritorije NRBiH u 1961. godini priman je nešto urednije nego u 1960. godini. I u ovoj godini neke štamparije uopšte ne šalju obavezne primjerke, kao na primjer: štamparije u Čapljini, Derventi i Doboju. Štamparija ‘Studentska tehnika’ u Sarajevu u ovoj godini nam je poslala štampani materijal samo jedanput. Izvještaje o štampanom materijalu ne šalju nam štamparije: ‘Gračar’ iz Tuzle, ‘Sloboda’ iz Mostara i ‘Kultura’ iz Trebinja. Ove štamparije nisu poslale još ni jedan izvještaj, pa Biblioteka ne može da prati njihovu izdavačku djelatnost. Materijal obaveznog primjerka NRBiH redovno je dostavljan centralnim bibliotekama naših republika. Kao obavezni primjerak iz ostalih naših republika Biblioteka je primila u 1961. godini 47.932 komada raznog bibliotečkog materijala”. Prema: Izvještaj o radu Narodne biblioteke NR BiH u Sarajevu za 1961. g. (Podnesen Savjetu za kulturu), 1962: 57. Iz priloženih statističkih podataka saznajemo da je po principu obaveznog primjerka iz BiH prispjelo: “knjiga 1.234, časopisa (svezaka) 1.069, novina (brojeva) 3.746, ostalog bibl. materijala (kom.) 2.332.” Ibid.: 61.

⁵ Based on this Order, in 1954, a Notice on the number of legal deposits of official publications to be deposited to the Bibliographic Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia in 1954 was issued, in which the Bibliographic Institute announced that publishers of official publications should submit ten copies of each official publication. Later, in 1957, based on the same Notice, Adjudication on the number of official publications that publishers were obliged to deposit to the Bibliographic Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia in 1957 was issued, in which publishers are obliged to deposit fifteen copies of each official publication. See: Notice on the number of legal deposits of official publications to be delivered to the Bibliographic Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia in 1954, 1954; Adjudication on the number of official publications that publishers were obliged to deposit to the Bibliographic Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia in 1957, 1957.

panih stvari, 1953: 265), 1954. godine u *Službenom listu Narodne Republike Bosne i Hercegovine* Izvršno Vijeće NR BiH donosi Odluku o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru. Po ovoj Odluci, u čl. 1 “Svako štamparsko preduzeće u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini, pored obaveznog dostavljanja osam primjeraka ustanovama predviđenim u članu 8 Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari (‘Službeni list FNRJ’ broj 27/53) i jednog primjerka Poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu po Odluci Izvršnog vijeća NR BiH o obaveznom dostavljanju štampanih stvari poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu (‘Službeni list NR BiH’ broj 27/53), dostavljaće besplatno i o svom trošku još po jedan primjerak svake štampane stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru” (Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru, 1954: [109]).

Odluku o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu Izvršno vijeće NR BiH donijelo je godinu ranije, a po njoj svako štamparsko i izdavačko preduzeće “dostavljaće besplatno i o svom trošku po jedan primjerak od svake štampane stvari Poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu” (Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu, 1953: [325]).

Nijedna spomenuta odluka ne precizira zašto se obavezni primjerak dostavlja i Poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu.

U ovom periodu, na saveznom nivou 1955. godine donosi se i prvi Osnovni zakon o izdavačkim preduzećima i izdavačkim ustanovama, koji pod izdavačkom djelatnošću podrazumijeva “izdavanje knjiga, udžbenika, priručnika, novina, časopisa i drugih spisa, muzičkih kompozicija, slika, crteža i drugih dela” (Osnovni zakon o izdavačkim preduzećima i izdavačkim ustanovama, 1955: 144), dalje navodeći da (čl. 6) “izdavačka preduzeća i izdavačke ustanove dužni su objavljivati godišnji izvještaj o publikacijama izdatim u toku protekle godine, kao i program publikacija za narednu godinu” (Osnovni zakon o izdavačkim preduzećima i izdavačkim ustanovama, 1955: 144), koji se uređuje republičkim propisima, pa će se tako u Bosni i Hercegovini 1956. godine donijeti Uputstvo o načinu objavljivanja godišnjeg izvještaja i programa publikacija izdavačkih preduzeća i izdavačkih ustanova u kojem se preciziraju elementi takvog izvještaja i navodi da će izdavačka

report to the Bibliographic Institute on the last day of every month, which copy should be also submitted to “the central library of the people’s republic on whose territory the printing or publishing company is located” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 264),⁶ with instructions on what elements such a report should contain.

2.5. Decision on mandatory deposit of printed items to the office of the Institute for Legal Protection of Copyright (1953) and Decision on mandatory deposit of printed items to the public libraries in Banja Luka, Tuzla, and Mostar (1954)

In Bosnia and Herzegovina, after the adoption of the Order on the legal deposit of printed items from 1953, decisions related to the legal deposit were made, which were primarily focused on the dissemination of the legal deposit. Thus, referring to Art. 14 of the Order on mandatory deposit of printed items, according to which “Public libraries can prescribe printing or publishing companies in their territory other obligations to deposit printed items” (Order on mandatory deposit of printed items, 1953: 265), 1954 in the *Official Gazette of People’s Republic Bosnia and Herzegovina* The Executive Council of the People’s Republic of Bosnia and Herzegovina adopts a Decision on mandatory deposit of printed items to the public libraries in Banja Luka, Tuzla,

⁶ In practice, concerning this obligation, and on the track of after more than ten years of application of the Order in Yugoslavia, Mitrović (1964) documents certain difficulties, stating that “the envisaged monthly reports on the operations of the printing houses and the envisaged penal provisions cannot correct the irregularity in the submission of the legal deposit, firstly because the reports are either not delivered or are delivered irregularly, and secondly, because the punishments by the magistrates for misdemeanours are neither promptly imposed nor efficient” (Mitrović, 1964: 42), i.e. “the library is always at a loss, because it is not provided with a legal deposit copy” (Mitrović, 1964: 43). And from the Report on the work of the National Library of the People’s Republic B&H in Sarajevo for the year 1961, we find out something similar: “The basic fund of the Library is filled in the first place with the legal deposit that the Library receives from the territory of the Federal People’s Republic of Yugoslavia. This year, the number of books and other library materials is significantly higher than last year. The legal deposit from the People’s Republic B&H territory in 1961 was received slightly more regularly than in 1960. Even this year, some printing houses do not send the legal deposit at all, for example, printing houses in Čapljina, Derventa, and Doboj. The printing house ‘Studentska tehnika’ in Sarajevo sent us printed material only once this year. Reports on printed material are not sent to us by printing houses: ‘Graficar’ in Tuzla, ‘Sloboda’ in Mostar and ‘Kultura’ in Trebinje. These printing houses have not yet sent a single report, so the Library cannot monitor their publishing activity. The material of the legal deposit of the People’s Republic B&H is regularly delivered to the central libraries of our republics. In 1961, the Library received 47,932 items of various library materials as legal deposit from other republics.” According to Report on the work of the National Library of the People’s Republic B&H in Sarajevo for the year 1961 (Submitted to the Council for Culture), 1962: 57. From the accompanying statistical data, we learn that according to the principle of legal deposit, it arrived from Bosnia and Herzegovina: “books 1,234, journals (volumes) 1,069, newspapers (numbers) 3,746, other library materials (pieces) 2,332.” Ibid., 61.

preduzeća i izdavačke ustanove objavljivati “godišnji izvještaj i program publikacija u Biltenu izdavačkih preduzeća Bosne i Hercegovine” (Uputstvo o načinu objavljivanja godišnjeg izvještaja i programa publikacija izdavačkih preduzeća i izdavačkih ustanova, 1956: 346).

Također, u Bosni i Hercegovini, važno je istaknuti, već naredne 1957. godine, donosi se i prvi Zakon o bibliotekama, po kojem Narodna biblioteka NR Bosne i Hercegovine, kao “Centralna opšta naučna biblioteka Narodne Republike Bosne i Hercegovine”, između ostalog, ima zadatak da “1) prikuplja i čuva: - svaki štampani i grafičkim putem umnoženi materijal bibliotečkog karaktera sa teritorije FNRJ (posebno sa teritorije NR BiH); - svaki štampani i grafičkim putem umnoženi materijal o Bosni i Hercegovini; sva djela bosanskohercegovačkih pisaca; - rukopise i prepisku istaknutih ličnosti sa područja NR BiH kao i rukopisnu građu koja se odnosi na NR BiH; - djela naših pisaca objavljena u drugim zemljama, strana djela objavljena na našem jeziku ili koja se odnose na zemlje i narode FNRJ, posebno djela koja se odnose na NR BiH; - sve štampane knjige i druge materijale čije je rasturanje iz bilo kakvih razloga zabranjeno”; također, “izrađuje tekuću i retrospektivnu bibliografiju NR BiH i druge posebne bibliografije” (Zakon o bibliotekama, 1957: 280)⁷ te se brine o obaveznom primjerku na temelju Uredbe iz 1953. godine.

3. Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama (1965)

Do 1965. godine sistem obaveznog primjerka u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini regulirao se donošenjem spomenutih odluka, uredbi, naredbi, u spektru kojih će posljednja donesena Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari iz 1953. godine prestatu važiti 1965. godine, kada se donosi Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama.⁸

⁷ Kako je u Izvještaju Narodne biblioteke NR BiH za 1957. godine navedeno, u ovoj godini “kao obavezni primjerak primljeno je 5.494 knjige i 6.099 svezaka” te “1.052 naslova časopisa i 386 naslova novina”. Izvještaj Narodne biblioteke NR BiH za 1957, 1958: 14. U Izvještaju se dalje, u dijelu koji se odnosi na rad Bibliografskog odjeljenja, navodi “sav materijal se zavodi u registre prijema obaveznog primjerka, posebno za knjige, a posebno za periodiku. Podaci o primljenom obaveznom primjerku upoređuju se povremeno sa mjesečnim izvještajima bosansko-hercegovačkih štamparija i izdavačkih preduzeća, sa planovima izdavačkih preduzeća, sa Bibliografijom Jugoslavije; prate se oglasi za knjige u štampi, evidentiraju štamparije i štamparske tehnike i, koliko je moguće, prati rad neposredno... Pošiljke bosansko-hercegovačkog obaveznog primjerka drugim republikama dostavljaju se dvomjesečno, a bilo bi potrebno da se to čini mjesečno.” Ibid.: 21.

⁸ U međuvremenu je na saveznom nivou usvojen i novi Zakon o štampi i drugim vidovima informacija (1960). Pod štampom se u ovom

and Mostar. According to this Decision, in Art.1 “Every printing company in the People’s Republic of Bosnia and Herzegovina, in addition to the mandatory deposit of eight copies to institutions provided for in Article 8 of the Order on mandatory deposit of printed items (‘Službeni list FNRJ’ / ‘Official Gazette of Federal People’s Republic of Yugoslavia’ No. 27/53) and one copy to the Office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo according to the Decision of the Executive Council of the People’s Republic B&H on mandatory deposit of printed items to the offices of the Institute for Legal Protection of Copyright (‘Službeni list FNRJ’ / ‘Official Gazette of Federal People’s Republic of B&H’ No. 27/53), will deposit, free of charge and at their own expense, one more copy of each printed item to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar” (Decision on mandatory deposit of printed items to the public libraries in Banja Luka, Tuzla, and Mostar, 1954: [109]).

A year earlier Executive Council of the People’s Republic of Bosnia and Herzegovina adopted Decision on mandatory deposit of printed items to the Office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo, and according to it every printing and publishing company will “deposit free of charge at their expense one copy of every printed item to Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo” (Decision on mandatory deposit of printed items to the Office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo, 1953: [325]).

None of the aforementioned decisions specify why the legal deposit is also provided to the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo.

In this period, at the federal level, in 1955, the first Basic Law on publishing companies and publishing institutions was adopted, which by publishing activities considers: “the publishing of books, textbooks, manuals, newspapers, journals, and other records, musical composition, pictures, drawings and other works” (Basic Law on publishing companies and publishing institutions, 1955: 144), further stating that (Art. 6) “publishing companies and publishing institutions are obliged to publish an annual report on publications published during the past year, as well as a program of publications for the following year” (Basic Law on publishing companies and publishing institutions, 1955: 144), which is regulated by republican lists, and thus in Bosnia and Herzegovina in 1956, the Instruction on the method of publishing the annual report and publication program of publishing companies and publishing

Novosti Osnovnog zakona, u odnosu na prethodne tematizirane propise, ogledaju se najprije u jasnijem preciziranju “modernih” vrijednosti obaveznog primjerka. U tom smislu, u Zakonu se navodi sljedeće: “radi obezbjeđivanja dostupnosti svih štampanih stvari u svrhu proučavanja i korišćenja i njihovog očuvanja kao kulturnih vrednosti, svako štamparsko preduzeće u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji dužno je dostavljati ustanovama iz člana 8. ovoga zakona⁹ besplatno i o svom trošku deset primeraka od svake štampane stvari (u daljem tekstu: obavezni primerci)” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1965: 653).

U odnosu na prvi jugoslavenski propis o obaveznom primjerku koji kao svrhu obaveznog primjerka prepoznaje spomenutu izgradnju zbirke biblioteka, također, u kontrastu s Uredbom o obaveznom dostavljanju štampanih stvari iz 1953. godine te ranijom Odlukom iz 1945. godine, u kojima je izostalo preciziranje svrhe dostavljanja obaveznog primjerka, Osnovni zakon ne samo da prepoznaje štampane stvari kao “kulturne vrijednosti” već akcentira da se one po principu obaveznog primjerka dostavljaju što zbog njihovog očuvanja, to, važnije, i zbog njihovog korištenja, odnosno proučavanja.

Druge se novosti Osnovnog zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama ogledaju u tome što se povećava broj primjeraka s osam na deset, također, u obavezni primjerak se uvrštavaju i gramofonske ploče, dok broj i način njihova dostavljanja “utvrđuje se republičkim propisima”, kojima “mogu se predvideti i druge obaveze u pogledu dostavljanja obaveznih primeraka štampanih stvari” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari

Zakonu podrazumijevaju “novine, časopisi, bilteni, spisi, knjige, katalozi, prospekti, plakati, leci, slike, geografske karte, crteži sa ili bez teksta, muzičke note sa tekstom ili objašnjenjem i druge slične stvari, koji su izrađeni na štamparskoj mašini ili umnoženi nekim drugim mehaničkim ili hemijskim putem i namenjeni javnosti” (Zakon o štampi i drugim vidovima informacija, 1960: 815). Prema čl. 20 ovoga Zakona: “Štamparija odnosno izdavač, ako stvar nije umnožena u štampariji, dužni su da od svake stvari odmah dostave po tri primerka nadležnom okružnom javnom tužiocu. Pored toga ako je stvar štampana na stranom jeziku, štamparija odnosno izdavač dužni su da jedan primerak štampane stvari dostave republičkom organu uprave nadležnom za poslove informacija.” A dalje, prema čl. 21: “Odredbe ovog zakona koji se odnose na štampu, osim odredbe prethodnog člana, shodno se primenjuju i na gramofonske ploče, magnetofonske trake sa zapisima, filmove za privatno prikazivanje i dijapozitive, koji se nalaze u prometu ili se javno prikazuju” (Zakon o štampi i drugim vidovima informacija, 1960: 816).

⁹ Čl. 8 precizira da obavezni primjerci “dostavljaju se, i to: devet primeraka centralnoj biblioteci republike na čijoj je teritoriji štamparsko preduzeće i jedan primerak Jugoslovenskom bibliografskom institutu. Od devet primljenih primeraka centralna republička biblioteka zadržava za sebe dva primerka, a od ostalih sedam dostavlja po jedan primerak centralnim bibliotekama ostalih republika i centralnim bibliotekama autonomnih pokrajina” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1965: 654).

institutions will be adopted, in which the elements of such a report were specified, and it stated that publishing companies and publishing institutions will publish “annual report and program of publication in the Bulletin of publishing companies of Bosnia and Herzegovina” (Instruction on the method of publishing the annual report and publication program of publishing companies and publishing institutions, 1956: 346).

Also, in Bosnia and Herzegovina, it is important to emphasize, already in the following 1957, the first Law on libraries is adopted, by which National library of People’s Republic of Bosnia and Herzegovina, as the “Central general scientific library of the People’s Republic of Bosnia and Herzegovina”, among other, has a task to “1) collect and preserve: - every printed and graphically reproduced material of the library nature from the territory of Federal People’s Republic of Yugoslavia (especially from the territory of People’s Republic of Bosnia and Herzegovina); - every printed and graphically reproduced material about Bosnia and Herzegovina; all works of BH writers; - manuscripts and correspondence of prominent individuals from the territory of People’s Republic of Bosnia and Herzegovina, as well as manuscript materials about People’s Republic of Bosnia and Herzegovina; works of our writers published in other countries, foreign works published in our language or which refer to countries and nations of Federal People’s Republic of Yugoslavia, especially works that refer to People’s Republic of Bosnia and Herzegovina; - all other printed books and materials which dissemination is forbidden because of any reason”; also, “creates current and retrospective bibliography of People’s Republic of Bosnia and Herzegovina and other special bibliographies” (Law on Libraries, 1957: 280),⁷ and attends the legal deposit based on the Order from 1953.

⁷ As stated in the Report of the National Library of the People’s Republic of B&H for 1957, in this year “as legal deposit 5.494 books and 6.099 volumes were received”, as well as “1.052 titles of journals and 386 titles of newspapers”. Report of the National Library of the People’s Republic of B&H for 1957, 1958: 14. In the Report, it is further stated, in the part related to the work of the Bibliographical Department “all material is filed in the registers of receipt of the legal deposit, separately for books, and separately for periodicals. Data on the received legal deposit are compared occasionally with the monthly reports of Bosnian-Herzegovinian printing houses and publishing companies, with the plans of publishing companies, with the Bibliography of Yugoslavia; advertisements for books in the press are monitored, printing houses and printing techniques are recorded and, as far as possible, the work is indirectly monitored... Shipments of the Bosnian-Herzegovinian legal deposit to other republic libraries are delivered every two months, and it would be necessary to do this monthly.” Ibid.: 21.

određenim ustanovama, 1965: 654), pa pod štampanim stvarima u ovom Osnovnom zakonu “podrazumevaju se sve publikacije (knjige, brošure, separati, muzikalije, časopisi, novine, geografske karte i atlasi svih vrsta, katalozi, programi i sl.) i dodaci uz njih (tabele, grafikoni, obrasci i sl.), umnoženi tehničkim putem (štamgarskim mašinama, litografijom, geštetnerom i sl.), kao i gramofonske ploče, bez obzira da li su namenjeni rasturanju odnosno prodaji” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1965: 653-654). S tim da se i ovdje pojašnjava, kao i u Uredbi iz 1953. godine, da “ako je štampana stvar izdata posebno na više jezika, ili na raznim pismima (ćirilicom, latinićom), ili u više izdanja, obavezni primerci dostavljaju se za svaki jezik, svako pismo i svako izdanje, odnosno za svako ponovno štampanje i doštampanje. Novim izdanjem smatra se i svako staro izdanje koje se rastura sa promenjenom naslovnom stranom, novim koricama, dopunjenim ili izmenjenim tekstom, novim slikama, kartama, tabelama i sl.” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1965: 653/654).

Prema Osnovnom zakonu “štampane stvari poverljive prirode izuzimaju se od obaveznog dostavljanja, ali je organ, radna ili druga organizacija koja je izdala nalog za štampanje dužna trajno čuvati najmanje dva primerka takve stvari” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1965: 653), zvanične publikacije dostavljaju se Jugoslovenskom bibliografskom institutu do petnaest primeraka, dok “vojna štamgarska preduzeća dostavljaju obavezne primerke štampanih stvari preko Državnog sekretarijata za narodnu odbranu” (Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1965: 653).

I dalje, kao sredstvo kontrole prispjeka obaveznog primerka, i ovdje se prepoznaje obaveza pisanja izvještaja o štamgarskim aktivnostima, pri čemu štamgarska i izdavačka preduzeća imaju obavezu omogućiti predstavnicima Bibliografskog instituta te centralnih republičkih biblioteka uvid u evidenciju objavljenih publikacija.¹⁰

¹⁰ Iste 1965. godine u Bosni i Hercegovini je donesen novi Zakon o bibliotekama. I ovaj Zakon precizira zadatke Narodne biblioteke NR Bosne i Hercegovine, koja kao centralna opšta naućna biblioteka prikuplja te omogućava korišćenje (ćl. 18) “a) djela od vrijednosti iz svih grana nauće i književnosti svih naroda, b) rukopise od naućnog i kulturnog interesa, c) izvornu i reproduktivnu grafiku, d) filmove, fotografske reprodukcije, kao i audio-vizuelni materijal od naroćitog kulturnog interesa” te (ćl. 19, st. 9) “ćuva obavezne primerke štampanih stvari u smislu propisa o obaveznom dostavljanju štampanih stvari” (Zakon o bibliotekama, 1965: 138).

3. Basic Law on the deposit of printed items to specific institutions (1965)

Until 1965, the legal deposit system in Yugoslavia and Bosnia and Herzegovina was regulated by the adoption of the mentioned decisions, orders, and decrees, in the spectrum of which the last adopted Order on mandatory deposit of printed items from 1953 would cease to be valid in 1965, when the Basic Law on the deposit of printed items to specific institutions was adopted.⁸

The novelties of the Basic Law, in relation to the previous themed regulations, are firstly reflected in a clearer specification of the “modern” values of the legal deposit. In this regard, the Law states the following: “in order to ensure the availability of all printed items for the purpose of the research and use and their preservation as cultural values, every printing company in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia is obliged to deliver to the institutions referred to in Article 8 of this law⁹ ten copies of each printed item for free and at their own expense (hereinafter: legal deposit)” (Basic Law on the deposit of printed items to specific institutions, 1965: 653).

In relation to the first Yugoslav regulation on legal deposit, which recognizes the mentioned construction of library collections as the purpose of legal deposit, in contrast to the Order on mandatory deposit of printed items from 1953 as well, and the previous Decision in 1945, in which the purpose of sending the legal deposit was not specified, Basic Law, not only recognizes printed items as “cultural values”, but also emphasizes that they must be deposited in

⁸ In the meantime, at the federal level, a new Law on the press and other forms of information was adopted (1960). In this Law, the press is understood as “newspapers, journals, bulletins, records, books, catalogues, pamphlets, posters, leaflets, pictures, geographical maps, drawings with or without text, music notes with text or with an explanation or other similar items, that are produced on printing machine or reproduced with another mechanical or chemical way and intended for the public” (Law on the press and other forms of information, 1960: 815). According to Art. 20 of this Law: “The printing house or the publisher, if the item is not duplicated in the printing house, are obliged to immediately deposit three copies of each item to the competent district public prosecutor. In addition, if the item is printed in a foreign language, the printing house or publisher is obliged to deposit one copy of the printed item to the republic’s administrative body responsible for information affairs.” Further, according to Art. 21: “The provisions of this law that refer to the press, except for the provisions of the previous article, also apply accordingly to gramophone records, magnetic tape records, films for private screening and dispositive, which are in circulation or are shown publicly” (Law on the press and other forms of information, 1960: 816).

⁹ Art. 8 specifies that the legal deposit “is delivered, as follows: nine copies to the central library of the republic on whose territory the printing company is located and one copy to the Bibliographic Institute of Yugoslavia. Of the nine copies deposited, the central republic library keeps two copies for itself, and of the other seven, sends one copy each to the central libraries of the other republics and the central libraries of the autonomous provinces.” Basic law on the deposit of printed items to specific institutions, 1965: 654.

4. Propisi o obaveznom primjerku u Bosni i Hercegovini od 1970. do 1995. godine

4.1. *Zakon o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru (1970) i Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama (1972)*

Nakon donošenja Osnovnog zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1965. godine, u Bosni i Hercegovini najprije se pažnja posvećuje distribuciji obaveznog primjerka te se 1970. godine donosi Zakon o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru.

Donošenjem ovoga Zakona prestaje važiti ranije spomenuta Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru iz 1954. godine, a po Zakonu, "svako štamparsko preduzeće u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini, pored obaveznog dostavljanja štampanih stvari ustanovama predviđenim u članu 8. Osnovnog zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama ('Službeni list SFRJ', broj 15/65), dostavljaće besplatno i o svom trošku po jedan primjerak svake štampane stvari sljedećim ustanovama: Narodnoj biblioteci 'Petar Kočić' u Banjoj Luci, Narodnoj biblioteci u Mostaru, Narodnoj biblioteci u Tuzli" (Zakon o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru, 1970: 113).

U narednom periodu će se pak veća pažnja posvetiti i proširenju obuhvata primjerka u Bosni i Hercegovini; tako će se dostavljanje gramofonskih ploča, uvrštenih u obavezni primjerak Osnovnim zakonom o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1965. godine, regulirati dalje u Bosni i Hercegovini Zakonom o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1972. godine.

U čl. 1 ovoga Zakona preciziraju se i vrijednosti obaveznog primjerka, a u odnosu na raniji republički propis, pa se navodi: "Radi očuvanja svih štampanih stvari kao kulturnih vrijednosti i obezbjeđenja njihovog proučavanja i korišćenja, svako štamparsko preduzeće i preduzeće za proizvodnju gramofonskih ploča u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini dužno je besplatno i o svom trošku od svake štampane stvari, odnosno gramofonske ploče (u daljem tekstu: obavezni primjerci) dostaviti 14 primjeraka Narodnoj biblioteci Bosne

u skladu s principom legalnog depozita za njihovo očuvanje, a još važnije, za njihovu upotrebu, i.e. istraživanje.

Ostale novetete Zakona o depozitu štampanih stvari na specifične institucije odražavaju činjenica da se broj kopija povećava sa osam na deset, također, gramofonske ploče su također uključene u legalni depozit, dok broj i način depozitiranja su "određeni zakonom" i onima "kojima su druge obaveze u vezi sa rasiranjem legalnog depozita štampanih stvari na specifične institucije, 1965: 654), tako da štampanih stvari u ovom Zakonu "sve publikacije su uključene (knjige, brošure, pojedinačne štampane muzike, časopisi, novine, geografske karte i atlasi svih vrsta, katalogi, programi i slično) i njihove dodatke (tabele, grafikone, forme i slično), tehnički reprodukovane (štamparskim presovima, litografijom, duplikacionim mašinama i slično), kao i gramofonske ploče, bez obzira na namenu, odnosno da li su namijenjene za rasiranje ili prodaju" (Zakon o depozitu štampanih stvari na specifične institucije, 1965: 653-654). Ovo je također pojačano u naredbi iz 1953. godine, "da li štampana stvar objavljena odvojeno u više jezika ili sa različitim pisanjima (Cirilica, Latinska), ili u više izdanja, legalni depozit se čini za svaki jezik, svaki pisanje i svako izdanje, i.e. za svaki novi štamparski i reštamparski. Novo izdanje se također smatra svakom starom izdanjem koje se rasira sa promijenjenom naslovnom stranom, novom omotnicom, proširenim ili promijenjenim tekstom, novim slikama, kartama, tabelama, i slično." (Zakon o depozitu štampanih stvari na specifične institucije, 1965: 653/654).

Prema Zakonu "štampane stvari od privatnog karaktera su isključene iz obaveznog depozita, ali nadležna vlast, radna ili druga organizacija koja je izdala naredbu za štampanje mora trajno čuvati najmanje dvije kopije takve stvari" (Zakon o depozitu štampanih stvari na specifične institucije, 1965: 653), zvanične publikacije su depozitirane u Bibliografski institut Jugoslavije do petnaest kopija, dok "vojna štamparska preduzeća će pružiti obavezni depozit putem državnog sekretara za nacionalnu odbranu" (Zakon o depozitu štampanih stvari na specifične institucije, 1965: 653).

Stil, kao sredstvo kontrole dolaska legalnog depozita, obaveza izdavanja izvještaja je također priznata ovdje, gdje štamparske i izdavačke kompanije imaju obavezu omogućiti otkrivanje

i Hercegovine”¹¹ (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972: 81).

Pod štampanim stvarima Zakon podrazumijeva “sve publikacije (knjige, brošure, separati, umjetničke reprodukcije, muzikalije, časopisi, novine, geografske karte i atlasi svih vrsta, katalogi, programi, razglednice i sl.), umnoženi tehničkim putem (štamparskim strojevima, litografijom, geštetnerom i sl.), kao i gramofonske ploče, bez obzira da li su namenjene rasturanju, odnosno prodaji” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972: 81). Dalje se po prvi put u republičkom propisu precizira da “ako je štampana stvar izdana posebno na više jezika, ili na raznim pismima (ćirilicom, latinicom), ili u više izdanja, obavezni primjerci dostavljaju se za svaki jezik, svako pismo i svako izdanje, odnosno za svako ponovno štampanje i doštampavanje. Novim izdanjem smatra se i svako staro izdanje koje se rastura sa promjenom naslovnom stranom, novim koricama, dopunjenim ili izmjenjenim tekstom, novim slikama, kartama, tabelama i sl.” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972: 81). S druge strane, prema Zakonu, “izdavači zvaničnih publikacija dužni su da besplatno i o svom trošku dostavljaju Jugoslovenskom bibliografskom institutu, za potrebe međunarodne razmjene zvaničnih publikacija, do 15 primjeraka svake štampane stvari koja ima karakter zvanične publikacije”, kao i ranije, “vojne jedinice i vojne ustanove dostavljaju obavezne primjerke štampanih stvari u skladu s posebnim propisima”, pri čemu “štampane stvari povjerljive prirode izuzimaju se od obaveznog dostavljanja”, a “Službeni i trgovački formulari, leci, reklamne objave (plakate), kratki oglasi i saopštenja privatne prirode dostavljaju se samo Narodnoj biblioteci Bosne i Hercegovine u Sarajevu u dva primjerka” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972: 81).

Prema Zakonu, obavezni primjerci se imaju dostaviti “odmah po izlasku iz štampe”, a “štamparska i izdavačka preduzeća dostavljaju Narodnoj biblioteci Bosne i Hercegovine svakoga posljednjeg dana u mjesecu izvještaj o svim štampanim stvarima koje su štampana odnosno izdala u toku mjeseca” (Zakon

sure of the records of published publications for the representatives of the Bibliographic Institute and central republic libraries.¹⁰

4. Regulations on legal deposit in Bosnia and Herzegovina from 1970 to 1995

4.1. Law on mandatory deposit of printed items to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar (1970) and Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions (1972)

After the adoption of the Basic Law on the deposit of printed items to specific institutions in 1965, in Bosnia and Herzegovina, attention was initially paid to the dissemination of legal deposit, and in 1970 the Law on mandatory deposit of printed items to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar was adopted.

With the adoption of this Law, the previously mentioned Decision on mandatory deposit of printed items to the public libraries in Banja Luka, Tuzla, and Mostar from 1954 ceases to be valid, and according to the Law, “every printing company in the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina, in addition to the mandatory deposit of printed items to institutions provided for in Article 8 of the Basic Law on the deposit of printed items to specific institutions (‘Službeni list SFRJ’ / Official Gazette, No. 15/65), will deposit one copy of each printed item to the following institutions free of charge and at their own expense: Public Library ‘Petar Kočić’ in Banja Luka, Public Library in Mostar, Public Library in Tuzla” (Law on mandatory deposit of printed items to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar, 1970: 113).

In the following period, more attention will be paid to the expansion of the range of copies in Bosnia and Herzegovina; so the deposit of gramophone records, included in the mandatory deposit of the Basic Law on the deposit of printed items to specific institutions from 1965, will be further regulated in Bosnia and Herzegovina by Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions from 1972.

¹¹ Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1972. godine precizira dalju raspodjelu obaveznih primjeraka dobivenih od štamparskih, odnosno izdavačkih kuća s prostora Bosne i Hercegovine, u čl. 2 Zakona, dok je, s druge strane, priliv obaveznog primjerka u Narodnu biblioteku iz ostalih socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina u ovom periodu bio uređen posljedično saveznom i republičkim, odnosno propisima autonomnih pokrajina, zahvaljujući kojima je Narodna biblioteka prikupljala obavezni primjerak s teritorije cijele Jugoslavije. Vidjeti: Barać, 1987.

¹⁰ The same year, 1965, a new Law on Libraries was adopted in Bosnia and Herzegovina. This Law also specifies the tasks of the National Library of the People’s Republic of Bosnia and Herzegovina, which, as a central general scientific library, collects and enables the use (Art. 18) of “a) works of value from all fields of science and literature of all nations, b) manuscripts of scientific and cultural interest, c) original and reproduction graphics, d) films, photographic reproductions, as well as audio-visual material of particular cultural interest” and (Art. 19, paragraph 9) “keeps legal deposit of printed items in the sense of regulations on mandatory deposit of printed items” (Law on Libraries, 1965: 138).

o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972: 82), dočim kaznene odredbe iz člana 16. Zakona preciziraju kazne za četiri vrste prekršaja, kazne za nedostavljanje obaveznog primjerka, za dostavljanje obaveznog primjerka u neispravnom stanju, za nedostavljanje izvještaja Narodnoj biblioteci Bosne i Hercegovine, te nedostavljanje prijave o promjeni statusa štamparskog, odnosno izdavačkog preduzeća (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, 1972: 82).

Donošenjem Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1972. godine prestaje važiti Zakon o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru (1970. godina) te Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu (1953. godina).¹²

4.2. Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada (1978) i Zakon o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada (1987)

Nakon nekoliko godina primjene Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1972. godine, u Bosni i Hercegovini se 1978. godine donosi novi Zakon, Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada.

U ovom Zakonu se u čl. 1 navodi: “Radi očuvanja svih štampanih stvari kao kulturnih vrijednosti i obezbjeđenja njihovog proučavanja i korišćenja, svaka organizacija udruženog rada koja se bavi štampanjem i umnožavanjem štampanih stvari u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini dužna je besplatno i o svom trošku od svake štampane stvari (u daljem tekstu: obavezni primjerci) dostaviti 13 primjeraka Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine i jedan primjerak Jugoslovenskom bibliografskom institutu u Beogradu” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: [345]).

U Zakonu se, u odnosu na prethodni važeći Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1972. godine, u obavezni primjerak uključuju bilteni, dijapozitivi, fotografije, snimljene magnetofonske i videokasete i drugi materijali, pa “pod štampanim stvarima u smislu ovog zakona podrazumijevaju se knjige, brošure, časopisi, novine, bilteni, muzička djela, geografske karte, katalozi, razgledni-

In Art. 1 of this Law, the values of the legal deposit are also specified, and in relation to the earlier republic regulation, it is stated: “In order to preserve all printed items as cultural values and ensure their research and use, every printing company and company for the production of gramophone records in the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina, is obliged to free of charge and at their own expense from every printed item, i.e. gramophone record (hereinafter: legal deposit) deposit fourteen copies to the National Library of Bosnia and Herzegovina”¹¹ (Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972: 81).

Law considers as printed items “all publications (books, brochures, separates, art reproductions, printed music, journals, newspapers, geographical maps and atlases of all kinds, catalogues, programs, postcards and similar), technically reproduced (by printing presses, lithography, duplicating machines and similar), as well as gramophone records, regardless of whether they are intended for dissemination or sale” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972: 81). Furthermore, for the first time in the republic’s regulation, it is specified that “if the printed item is published separately in more languages or different writing systems (Cyrillic, Latin), or more editions, legal deposit is provided for every language, every writing system and every edition, i.e. for every new printing and reprinting. A new edition is also considered to be every old edition that is disseminated with a changed title page, a new bookcase, expanded or changed text, new pictures, maps, tables, and similar.” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972: 81). On the other hand, according to the Law, “publishers of official publications are obliged to free of charge and at their expense deposit fifteen copies of every printed item with the character of official publication to Bibliographic Institute of Yugoslavia for the needs of international exchange of official publications”, as before, “military units and military institutions will deposit mandatory copies of printed items in accordance with special regulations”, whereby, “printed items of a confidential nature are excluded

¹² Vidjeti također: Zakon o važenju određenih odredaba saveznih zakona u oblasti obrazovanja, kulture i nauke, 1971.

¹¹ The 1972 Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions specifies the further distribution of mandatory deposit obtained from printing or publishing houses in the territory of Bosnia and Herzegovina, in Art. 2 of the Law, while, on the other hand, in this period, the accession of legal deposit in the National Library from other socialist republics and socialist autonomous provinces was regulated, as a result of federal and republic or autonomous province regulations, thanks to which the National Library collected legal deposit from the territory of entire Yugoslavia. See: Barać, 1987.

ce, fotografije, dijapozitivi, prospekti, plakati, leci i drugi materijali namijenjeni javnosti koji su izrađeni na štamparskoj mašini ili umnoženi nekim drugim mehaničkim ili hemijskim putem, kao i gramofonske ploče, snimljene magnetofonske i video-kasete” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: [345]).

Slično prethodnom, i prema ovome Zakonu “Štampane stvari i zvanične publikacije povjerljive prirode izuzimaju se od obaveznog dostavljanja, ali su organizacije udruženog rada koje se bave njihovim štampanjem i izdavanjem dužne trajno čuvati najmanje dva primjerka takve štampane stvari”, dok “Vojne komande, jedinice i ustanove dostavljaju obavezne primjerke štampanih stvari u skladu s posebnim propisima” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: 346). Također, “Službeni i trgovački formulari, leci, reklamne objave i kratki oglasi dostavljaju se samo Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine u Sarajevu u dva primjerka” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: 346), a do 15 primjeraka službenih publikacija dostavlja se Jugoslovenskom bibliografskom institutu u Beogradu.

Osim što proširuje obuhvat obaveznog primjerka, Zakon pažnju posvećuje i izgradnji zavičajnih zbirki, tj. donosi uputstva za lokalni obavezni primjerak, a u čl. 5 stoji: “Izdavač je dužan da dostavi jedan primjerak štampane stvari javnoj biblioteci na svom području radi formiranja i upotpunjavanja zavičajne zbirke”. Također, Zakon precizira: “Ako izdavač iz Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine štampa u drugoj republici ili pokrajini, dužan je od svake štampane stvari dostaviti četiri primjerka Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine, koja zadržava jedan primjerak za sebe, a po jedan primjerak dostavlja Narodnoj biblioteci ‘Petar Kočić’ u Banjaluci, Narodnoj biblioteci u Mostaru i Narodnoj biblioteci u Tuzli. Ako izdavač iz Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine štampa u inostranstvu, dužan je dostaviti obavezne primjerke u smislu čl. 1 ovog zakona” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: 346).

Prema Zakonu “Obavezni primjerci i zvanične publikacije dostavljaju se odmah po izlasku iz štampe prvih primjeraka u onakvom stanju u kakvom će biti rasturani”, a organizacije udruženog rada koje sa bave štampanjem ili izdavačkom djelatnošću, osim što su dužne dostaviti izvještaj o štamparskim aktivnostima, posljednjeg dana u mjesecu, Narodnoj

from legal deposit” and “Official and trade forms, leaflets, advertising announcements (posters), short advertisements and announcements of a private nature are deposited only to the National Library of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo in two copies” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972: 81).

According to Law, a legal deposit must be provided “immediately after publication” and “printing and publishing companies shall send to the National Library of Bosnia and Herzegovina on the last day of every month a report on all printed items that they printed or published during the month” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972: 82), whereas, the penalty provisions from Article 16 of the Law specify penalties for four types of misdemeanors, penalties for failure to provide a legal deposit, for providing a legal deposit in a flawed condition, for failure to send a report to the National Library of Bosnia and Herzegovina, and failure to send a report on a change in the status of a printing or publishing company (Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions, 1972: 82).

With the adoption of the Law on the deposit of printed items to specific institutions from 1972, the Law on mandatory deposit of printed items to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar ceases to be valid (1970), and also, the Decision on mandatory deposit of printed items to the office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo (1953).¹²

4.2. Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations (1978) and Law on Amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour (1987)

After the implementation of the 1972 Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions for several years, a new law was adopted in Bosnia and Herzegovina in 1978, a Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations.

In this Law, Art. 1 states: “In order to preserve all printed items as cultural values and ensure their research and use, every organization of associated labour which deals with printing and multiplication of printed items in the Socialist Republic of Bosnia

¹² See also: Law on the validity of certain provisions of federal laws in the field of education, culture and science, 1971.

biblioteci Bosne i Hercegovine, također su “dužne dozvoliti predstavniku Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine pregled evidencije izdatih štampanih stvari” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: 346).

Zakon predviđa kazne za nedostavljanje obaveznog primjerka, te kazne za nedostavljanje obaveznog primjerka, odnosno službene publikacije, “u onakvom stanju u kakvom će biti rasturana” (Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1978: 346).

U godini kada je donesen Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama, u Bosni i Hercegovini usvojen je i novi Zakon o bibliotekama,¹³ a kasnije, 1978. godine, donesen je, pak, umjesto ranijih zakona o bibliotekama, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, koji bibliotečku djelatnost definira kao društvenu djelatnost “čiji je cilj da na samoupravnim osnovama putem knjige razvija opšte obrazovanje stanovništva, trajno zadovoljava kulturne potrebe radnih ljudi i građana, unapređuje stručni i naučni rad i tako utiče na razvoj privrede, obrazovanja, nauke i kulture i drugih društvenih djelatnosti” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1978: [506]).

Po ovome Zakonu Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine “čuva obavezne primjerke štampanih stvari u skladu sa Zakonom o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada i redovito ih dostavlja bibliotekama koje ih primaju”, ali Biblioteka također “prima i čuva jedan primjerak odbranjenih doktorskih disertacija i magistarskih radova u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1978: 508).

Dok će donošenje novog Zakona o bibliotečkoj djelatnosti iz 1986. godine ponoviti zadaće Biblioteke oko prikupljanja i čuvanja obaveznog primjerka,¹⁴

and Herzegovina is obliged to deposit free of charge and at their expense from every printed item (hereinafter: legal deposit) thirteen copies to the National Library of Bosnia and Herzegovina and one copy to Bibliographic Institute of Yugoslavia in Belgrade” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: [345]).

In the Law, in relation to the previous valid Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions from 1972, the legal deposit includes bulletins, diapositives, photographs, magnetic tapes, video cassettes, and other materials, so, “under printed items in terms of this law are understood books, brochures, journals, newspapers, bulletins, music works, geographical maps, catalogues, postcards, photographs, diapositives, pamphlets, posters, leaflets, and other materials intended for the public that are produced on printing machine or reproduced with another mechanical or chemical way, as well as gramophone records, recorded magnetic tapes, and video cassettes” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: [345]).

Similar to the previous one, and according to this Law “Printed items and official publications of a confidential nature are excluded from the mandatory deposit, but the organizations of associated labour that deal with their printing and publishing are obliged to permanently keep at least two copies of such printed matter”, while, “Military commands, units, and institutions provide a legal deposit of printed items in accordance with special regulations” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: 346). Also, “Official and trade forms, leaflets, advertising announcements and short advertisements are provided only to the National and University Library of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo in two copies” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: 346), and up to 15 copies of official publications are deposited to the Bibliographic Institute of Yugoslavia in Belgrade.

In addition to expanding the coverage of the legal deposit, the Law pays attention to the construction of local history collections, i.e. it provides instructions for the local legal deposit, and in Art. 5 it is stated: “The publisher is obliged to deliver one copy of the printed item to the public library in its territory in order to form and complete the local history collection.” Also, the Law specifies: “If a publisher

¹³ U ovom Zakonu pod bibliotečkom građom “smatraju se knjige, časopisi, dne[v]ni i povremeni listovi, ostali štampani odnosno drugim mehaničkim sredstvima umnoženi materijali, rukopisi i audiovizualni materijal” koji su “kulturno dobro od opšteg interesa” (Zakon o bibliotekama, 1972: 963). Nabrajaju se i zadaci sada Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, koja kao centralna naučna biblioteka Bosne i Hercegovine (čl. 14), između ostalog, “zajednički sa zavodima za zaštitu spomenika kulture brine se o zaštiti knjiga, rukopisa i drugog bibliotečkog materijala, kao i čitavih biblioteka na teritoriji Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine” te “čuva obavezne primjerke štampanih stvari u skladu sa Zakonom o obaveznom dostavljanju štampanih stvari” (Zakon o bibliotekama, 1972).

¹⁴ Prema čl. 2. ovoga Zakona “Bibliotečka građa obuhvata: knjige, brošure, časopise, novine, separate, disertacije, kataloge, prospekte, plakate, štampane letke, kartografske publikacije, standarde, patente, muzička djela, reprodukcije likovnih djela, razglednice, kalendare, fotografije, mikrofilmove, dijamiokartice, gramofonske ploče, tonske kasete, video-kasete, magnetofonske i magnetne trake, rukopise

koja sada usto “obavlja funkciju centra bibliotečko-informacionog sistema i obavlja poslove informacionog centra republike” te “povezuje sve biblioteke u jedinstveni bibliotečko-informacioni sistem u Republici i uključuje ih u bibliotečko-informacioni sistem Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1986: 894), godinu nakon donošenja ovoga Zakona usvojiti će se u Bosni i Hercegovini i Zakon o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1987. godine, koji ne donosi dodatne izmjene koje se tiču obuhvata ili svrhe obaveznog primjerka,¹⁵ već korekcije novčanih kazni za prekršaje Zakona.

Važno je istaknuti da u ovom periodu, u Ljubljani 1986. godine, republičke i biblioteke autonomnih pokrajina¹⁶ te Jugoslovenski bibliografski institut iz Beograda zaključuju Samoupravni sporazum o udruživanju u Zajednicu jugoslovenskih nacionalnih biblioteka, u okviru kojeg se tematiziraju i interesi biblioteka potpisnica oko “obezbeđivanja obaveznog primjerka i razmene bibliotečkog materijala” (Barać, 1987: 54). Godinu kasnije, u Skoplju jugoslavenske nacionalne biblioteke i Jugoslovenski bibliografski institut zaključuju i Samoupravni sporazum o jedinstvenoj primeni međunarodnih standarda za bibliografski opis i o koordiniranoj katalogizaciji u SFRJ, po kojem, između ostalog, “u cilju stvaranja jedinstvenog bibliotečko-informacionog sistema u SFRJ” potpisnice Samoupravnog sporazuma “obrađivaće obavezni primjerak na osnovu svih u SFRJ usvojenih međunarodnih standarda” (Barać, 1987: 61) te razmjenu obaveznog primjerka vršiti “najkasnije 30 dana od dana prispeća pošiljke u biblioteku koja vrši obradu” (Barać, 1987: 62).

Uporedo, na međunarodnoj bibliotečkoj sceni, sedamdesete i osamdesete godine prošlog stoljeća u

from the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina prints in another republic or province, its obligation is to provide four copies of each printed item to the National and University Libraries of Bosnia and Herzegovina, which keeps one copy for itself, and provide one copy to the Public Library ‘Petar Kočić’ in Banja Luka, Public Library in Mostar and Public Library in Tuzla. If a publisher from the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina prints abroad, its obligation is to provide legal deposit within the meaning of Art. 1 of this law” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: 346).

According to the Law “Legal deposit and official publications are provided immediately after the printing of the first copies in the state in which they will be disseminated” and organizations of associated labour that are involved in printing or publishing activities, except that they are obliged to submit a report on printing activities on the last day of the month to the National Library of Bosnia and Herzegovina, are also “obliged to enable the disclosure of the records of published printed items for the representative of the National Library of Bosnia and Herzegovina” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: 346). The law provides penalties for failure to provide a legal deposit, as well as penalties for failure to provide a legal deposit or official publication “in the state in which they will be disseminated” (Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations, 1978: 346).

In the year when the Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions was adopted, a new Law on Libraries was also adopted in Bosnia and Herzegovina,¹³ and later, in 1978, it was adopted, instead of the earlier laws on libraries, The Law on Library Function, which defines library function as a social function “whose goal is that on the self-government bases with books develop general education of the population, fulfil permanently cultural necessities of working people and citizens,

i drugu građu namijenjenu bibliotečkoj djelatnosti.” Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1986: 890.

Godinu dana prije donošenja ovoga Zakona, očekivano i posljednično stečenom iskustvu i ustaljenom sistemu raspodjele obaveznog primjerka, Pištalo izvještava o redovnom prilivu obaveznog primjerka: “U Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci se stiže cjelokupna štamparska proizvodnja – sa po jednim primjerkom iz republika i pokrajina i sa dva primjerka iz BiH. Svakodnevno pristižu knjižne i periodične publikacije, novine, karte, atlas, muzičke note, gramofonske ploče, kasete, grafički listovi.” Pištalo, 1985: 8.

¹⁵ Vidjeti: Zakon o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1987: 376; Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1993: 51.

¹⁶ Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Centralna narodna biblioteka “Đurđe Crnojević” iz Cetinja, Nacionalna i sveučilišna biblioteka iz Zagreba, Narodna i univerzitetska biblioteka Kosova iz Prištine, Narodna i univerzitetska knjižnica iz Ljubljane, Narodna biblioteka Srbije iz Beograda, Biblioteka Matice srpske iz Novog Sada, Univerzitetska biblioteka “Svetozar Marković” iz Beograda.

¹³ In this Law under library materials are “considered books, journals, daily and occasional papers, other printed i.e. materials, manuscripts, and audio-visual materials reproduced by other mechanical means” which are “cultural goods of general interest” (Law on Libraries, 1972: 963). Tasks are listed of the present National and University Library of Bosnia and Herzegovina, which as the central scientific library of Bosnia and Herzegovina (Art. 14), among others, “together with institutes for the protection of cultural monuments, takes care of the protection of books, manuscripts, and other library material, as well as entire libraries on the territory of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina”, and “preserves legal deposit of printed items in accordance with the Law on mandatory deposit of printed items” (Law on Libraries, 1972).

znaku su započinjanja programa Univerzalne bibliografske kontrole, koji prepoznaje da je “svaka zemlja najbolje kvalificirana za identifikaciju i evidenciju publikacija svojih nacionalnih autora” (UNESCO, 1979: 1), zatim i održavanja Međunarodnog kongresa o nacionalnim bibliografijama u Parizu 1977. godine (kojem je prisustvovao i Božidar Đurović, tadašnji direktor Jugoslovenskog bibliografskog instituta, te S. Komadinić također ispred Instituta), na tragu čega su 1981. godine donesene i Smjernice za izradu zakona o obaveznom primjerku autora Jeana Lunna, kao podrška zemljama u njihovim naporima uspostave nacionalne bibliografske kontrole.

4.3. Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada (1993) i Zakon o bibliotečkoj djelatnosti (1995)

U Bosni i Hercegovini, krajem prošlog stoljeća, a prije donošenja novog Zakona o bibliotečkoj djelatnosti u Bosni i Hercegovini, 1993. godine, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donosi Uredbu sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada.¹⁷ No, i ova Uredba, kao i raniji Zakon o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, posvećena je korekcijama novčanih kazni za prekršaje Zakona.

S druge strane, spomenuti, još uvijek važeći, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti u Bosni i Hercegovini donesen je u oktobru 1995. godine. Njegovim donošenjem, propisi o obaveznom primjerku postaju dijelom šireg zakona o bibliotečkoj djelatnosti, čime se prekida tradicija postojanja samostalnih propisa o obaveznom primjerku u Bosni i Hercegovini od 1945. godine.

Ovaj Zakon (u čl. 7) uvodi pojam nacionalne biblioteke, koja je “centralna biblioteka koja prikuplja, stručno obrađuje, čuva i daje na korištenje prvenstveno bibliotečku građu koja je nastala, odnosno koja se odnosi na Bosnu i Hercegovinu (u daljem tekstu: BiH), objedinjuje i unapređuje poslove bibliotečke djelatnosti u BiH i namijenjena je općem obrazovanju, informiranju i zadovoljavanju kulturnih i drugih potreba stanovništva” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995: 914). Dalje Zakon precizira da “Biblioteka BiH je centralna matična biblioteka

improves professional and scientific work and thus influences the development of economy, education, science, and culture, as well as other social functions” (Law on Library Function, 1978: [506]).

According to this law, the National and University Library of Bosnia and Herzegovina “keeps legal deposit of printed items in accordance with the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour and disseminate the regularly to libraries that receive them”, but Library also “takes and preserves one copy of the defended doctoral theses and master’s theses in the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina” (Law on Library Function, 1978: 508).

While adoption of the new Law on Library Function from 1986 repeats tasks of the Library regarding collecting and preserving the legal deposit,¹⁴ which now “manages the function of the centre of the library-information system and performs all tasks of the information centre of the republic”, and “connects all libraries in uniformed library-information centre in Republic and includes them into the library-information centre of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia” (Law on Library Function, 1986: 894), a year after the adoption of this Law, in 1987, a Law on Amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour will be adopted in Bosnia and Herzegovina, which does not bring additional changes concerning the scope or purpose of the legal deposit,¹⁵ but corrections of fines for violations of the Law.

It is important to emphasize that in this period, in Ljubljana in 1986, republics and autonomous province libraries¹⁶ and the Yugoslav Bibliographic In-

¹⁴ According to art. 2 of this Law, „Library material includes: books, brochures, journals, newspapers, separate, dissertation, catalogs, pamphlets, posters, printed leaflets, cartographic publications, standards, patents, music works, reproductions of works of art, postcards, calendars, photographs, microfilms, dia-microcards, gramophone records, sound cassettes, video-cassettes, tape records and magnetic tapes, manuscripts and other intended for library function.” Law on Library Function, 1986: 890.

A year before the adoption of this Law, as expected and as a result of the experience gained and the established system of dissemination of the legal deposit, Pištalo reports on the regular accession of the legal deposit: “The entire printing production is acquired in the National and University Libraries – with one copy each from the republics and provinces and two copies from B&H. Book and periodical publications, newspapers, maps, atlases, sheet music, gramophone records, cassettes, graphic sheets arrive daily.” Pištalo, 1985: 8.

¹⁵ See: Law on Amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour, 1987: 376; Order with legal force on amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour, 1993: 51.

¹⁶ National and University Library of Bosnia and Herzegovina from Sarajevo, Central National Library “Đurđe Crnojević” from Cetinje, National and University Library from Zagreb, National and University Library of Kosovo from Priština, National and University Library from Ljubljana, National Library of Srbija from Beograd, Li-

¹⁷ Vidjeti: Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, 1993: 51.

u Republici, a prema namjeni je nacionalna i univerzitetska biblioteka” koja, kao nacionalna biblioteka “1. prikuplja, stručno obrađuje, čuva i daje na korišćenje: Bosniaku, odnosno bibliotečku građu sa teritorije BiH, bibliotečku građu koja se odnosi na BiH, rukopise i prepisku istaknutih ličnosti sa teritorije BiH i druge rukopise koji se odnose na BiH, djela bosanskohercegovačkih pisaca objavljena u BiH i u inostranstvu i strana djela koja se odnose na Republiku: staru i rijetku knjigu, strane publikacije, službene publikacije; 2. prima, čuva i raspoređuje obavezne primjerke štampanog materijala; 3. objavljuje tekuću i retrospektivnu bibliografiju Bosne i Hercegovine i druge posebne bibliografije i stara se o unapređivanju bibliografskog rada.” Također, “predstavlja depozitarnu biblioteku publikacija UN i UNESCO, te drugih međunarodnih organizacija” te “prima, odnosno prikuplja, čuva i daje na korišćenje deponirani primjerak doktorskih disertacija i magistarskih radova odbranih na univerzitetima u BiH i inostranstvu” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995: 916).

Prema čl. 40 Zakona “Radi očuvanja svih štampanih materijala kao kulturnih vrijednosti i omogućavanja njihovog proučavanja i korišćenja, svako pravno i fizičko lice koje se bavi štampanjem i umnožavanjem štampanog materijala, dužno je Biblioteci BiH besplatno i o svom trošku dostaviti 10 primjeraka od svakog štampanog materijala.” Ovom su odredbom obuhvaćena i “pravna i fizička lica iz Republike koja se bave izdavačkom djelatnošću ili štampanjem kada štampaju ili umnožavaju štampane materijale u inostranstvu”, dok “Izdavač zvaničnih publikacija dužan je za potrebe međunarodne razmjene zvaničnih publikacija Biblioteci BiH besplatno i o svom trošku dostaviti 15 primjeraka svakog štampanog materijala koji ima karakter zvanične publikacije” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995: 917).

Zakon pod štampanih materijalom podrazumijeva bibliotečku građu koja obuhvata: “knjige, brošure, časopise, novine, separate, disertacije, kataloge, prospekte, plakate, štampane letke, kartografske publikacije, standarde, patente, muzička djela, reprodukcije likovnih djela, razglednice, kalendare, fotografije, mikrofilmove, dijamikrokartice, gramofonske ploče, tonske kasete, video-kasete, magnetofonske i magnetne trake, diskove, rukopise i drugu građu namijenjenu bibliotečkoj djelatnosti” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995: 913), ali i (čl. 3) “svaki drugi materijal namijenjen javnosti koji je izrađen na štamparskoj mašini ili umnožen nekim drugim mehaničkim, hemijskim ili elektronskim putem” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995: 914).

stitute from Belgrade concluded a Self-governing agreement on pooling in the Union of Yugoslav National Libraries, in which the interests of the signatory libraries are also discussed regarding “providing a legal deposit and exchange of library material” (Barać, 1987: 54). A year later, in Skopje, The Yugoslav National Libraries and the Yugoslav Bibliographic Institute concluded a Self-Governing Agreement on the uniform application of international standards for bibliographic description and on coordinated cataloguing in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, according to which, among other things, “in order to create a uniform library and information system in Socialist Federal Republic of Yugoslavia”, signatories of the Self-Governing Agreement “will process the legal deposit on the basis of all international standards adopted in Socialist Federal Republic of Yugoslavia” (Barać, 1987: 61), and the exchange of the legal deposit will finish “no later than 30 days from the day the shipment arrives at the processing library” (Barać, 1987: 62).

At the same time, on the international library scene, the 1970s and 1980s marked the beginning of the Universal Bibliographic Control program, which recognizes that “each country is the best qualified to identify and record the publications of its national authors” (UNESCO, 1979: 1), afterward, the International Congress on National Bibliographies in Paris in 1977 was held (which was also attended by Božidar Đurović, contemporary director of the Yugoslav Bibliographic Institute and S. Komadinić, also from the Institute), on which directions in 1981 Guidelines for Legal Deposit Legislation by Jean Lunn were adopted, as a support to the countries in their efforts of the establishment of national bibliographic control.

4.3. Order with legal force on amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour (1993) and Law on Library Function (1995)

In Bosnia and Herzegovina, at the end of the last century, and before the adoption of the new Law on Library function in Bosnia and Herzegovina, in 1993, the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina adopted an Order with legal force on amendments to the Law on the deposit of printed items to specific organizations of joint labour.¹⁷

brary of Matica srpska from Novi Sad, University Library “Svetozar Marković” from Beograd.

¹⁷ See: Order with legal force on amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour, 1993: 51.

Zakon tematizira i lokalni obavezni primjerak, navodeći da: “Radi obrazovanja zavičajne zbirke, javna biblioteka dužna je prikupljati i čuvati po jedan primjerak štampanog materijala koji je objavljen na području na kojem biblioteka djeluje. Javna biblioteka dužna je prikupiti i čuvati u zavičajnoj zbirci i štampani materijal koji je objavljen van područja na kojem biblioteka djeluje ako se odnosi na to područje, kao i djela autora koji su porijeklom ili djeluju u tom području” (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, 1995: 915).

Slično prethodnom Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada (1978), Zakon iz 1995. godine obavezni primjerak prepoznaje kao instituciju koja se dostavlja s ciljem očuvanja, ali i korištenja zbirke Bosniace, u obavezni primjerak uvrštava diskove i materijale nastale “elektronskim putem”, ali ne precizira kada se tačno obavezni primjerak dostavlja, što su nedorečenosti koje mogu nepovoljno uticati na njegovo redovito dostavljanje, kao i određuje blaže kaznene odredbe u odnosu na ranije tematizirane republičke propise.

5. Redefiniranja obuhvata i poslanja obaveznog primjerka u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini u vremenskom periodu od pola stoljeća

Od februara ratne 1945. godine pa do 1957. godine, u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini donosi se niz propisa, odluka, uredbi, naredbi direktno povezanih s obaveznim primjerkom, čak osam njih, koje prati i donošenje Uputstva za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, zatim Uredba o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ, a u Bosni i Hercegovini s obaveznim primjerkom povezani su Uredba o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine te prvi Zakon o bibliotekama, koji na izvjestan način zaokružuje ovaj ciklus u razvoju institucije obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini.

Dok je više propisa donesenih u ovom periodu fokusirano na raspodjelu obaveznog primjerka ili na utvrđivanje broja primjeraka koji se imaju dostaviti ustanovama, pojedini propisi pažnju posvećuju i obuhvatu obaveznog primjerka, pa će tako već Uredba iz jula 1945. godine, u odnosu na raniju Odluku iz februara iste godine, uključiti u obavezni primjerak i npr. geografske karte i štampanu grafiku, a donošenjem Uredbe iz 1953. godine u obavezni primjerak će se uvrstiti i dodatna građa, navedeni atlas, programi i sl. Dok prvi doneseni propis o obaveznom primjerku u Jugoslaviji prepoznaje vrijednosti obaveznog primjerka u izgradnji

However, this Order, as well as the earlier Law on Amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour, is devoted to the correction of fines for violations of the Law.

On the other hand, mentioned, still valid, Law on Library Function in Bosnia and Herzegovina was adopted in October 1995. With its adoption, the regulations on legal deposit became part of the broader law on library function, which broke the tradition of independent regulations on legal deposit in Bosnia and Herzegovina since 1945.

This Law (in Art. 7) introduces the concept of a national library, which is “a central library that collects, professionally processes, preserves and makes available primarily library materials that were created, or, that refer to Bosnia and Herzegovina (hereinafter: B&H), consolidates and improves library functions in B&H and is intended for general education, information and meeting the cultural and other necessities of the population” (Law on Library Function, 1995: 914). Further, the Law specifies that “The Library of B&H is the central parent library in the Republic, and according to its purpose, it is a national and university library” which as national library “1. collects, professionally processes, preserves and makes available: Bosniaca, i.e. library materials from the territory of B&H, library materials related to B&H, manuscripts and correspondence of prominent persons from the territory of B&H and other manuscripts related to B&H, works of BH writers published in B&H and abroad and foreign works related to the Republic: old and rare books, foreign publications, official publications; 2. receives, preserves and disseminates legal deposit of printed material; 3. publishes the current and retrospective bibliography of Bosnia and Herzegovina and other special bibliographies and manages the improvement of bibliographic work.” Also, it “represents a depository library of UN and UNESCO publications, as well as other international organizations”, and “receives, or collects, preserves and makes available for use a deposited copy of doctoral dissertations and master’s theses defended at universities in B&H and abroad” (Law on Library Function, 1995: 916).

According to Art. 40 of the Law “In order to preserve all printed materials as cultural values and to enable their research and use, every legal entity and individual engaged in printing and reproducing printed materials is obliged to provide 10 copies of each printed material to the Library of B&H free

zbirke biblioteka, dalje će se veća pažnja posvetiti i vezi između obaveznog primjerka i nacionalne bibliografije, što treba čitati i u kontekstu komplementarne Uredbe o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ, čije je osnivanje i kasniji rad Instituta na izradi tekuće bibliografije Jugoslavije bilo neprijeporno značajno u kontekstu uspostavljanja nacionalne bibliografske kontrole u Jugoslaviji.

S aspekta izgradnje kompletnih zbirke obaveznog primjerka, a na tom tragu i pravovremene izrade i objavljivanja nacionalne bibliografije, mora postojati izvjesna kontrola prispjeća obaveznog primjerka (koju ulogu u savremenom dobu nerijetko preuzima CIP), kao i legislativama predviđene kazne za neispunjavanje obaveza, dok je važnije blisko i na kontinuiranoj osnovi sarađivati sa svim akterima kulturnih industrija i osvještavati ih o prednostima redovnog i potpunog dostavljanja obaveznog primjerka. Ipak, u tom kontekstu, u prvim propisima o obaveznom primjerku u Jugoslaviji, primjećuje se moguća dvojaka narav uređenja obaveznog primjerka. Iako se obavezni primjerak prikuplja “u cilju snabdevanja biblioteka u zemlji”, a iz njegova obuhvata isključuju se samo službeni i trgovački formulari, posmrtno liste i reklamne objave, obavezni primjerak su štampari dužni dostavljati “prije rasturanja”, uz izvjesne povlastice koje se odnose na oslobođanje plaćanja poštarine. Dalje, prema Uredbi, nakon dostavljanja obaveznog primjerka “narodne prosvetne vlasti izdavaće štamparskom preduzeću potvrdu”, pri čemu: “Tek posle prijema ove potvrde štamparsko preduzeće može štampane stvari rasturati”, dok “narodne prosvetne vlasti, radi bolje kontrole, vodiće spisak štampanih predmeta na svojoj teritoriji i po njemu dostavljati primerke centralnoj biblioteci svoje federalne jedinice” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: [456]). Ovo je moguće čitati kao mehanizam kontrole urednog i potpunog prispjeća obaveznog primjerka, koji ide u korist bibliotekama, ali jednako tako i cenzure, što usto prate vrlo stroge kazne za nepoštivanje Uredbe.¹⁸ Kako i Stipčević naglašava,

¹⁸ Prema Uredbi, štamparska preduzeća “kazniće se novčanom kaznom počev od trostruke vrednosti nepredatih štampanih stvari, a u ponovljenim slučajevima može se izreći i kazna zabrane bavljenja štamparskom delatnošću za izvesno vreme ili za uvek. Vlasnici odnosno odgovorni rukovodioci štamparskog preduzeća mogu se kazniti lišenjem slobode, a u ponovljenim slučajevima lišenjem slobode s prinudnim radom uz kaznu zabrane bavljenja štamparskom delatnošću za izvesno vreme ili za uvek” (Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945).

Usto, valja primijetiti da se 1945. godine u augustu usvaja i prvi jugoslavenski Zakon o štampi, po kojem “štampa je slobodna” (Zakon o štampi, 1945: [633]), i dok (čl. 3) za “štampanje knjiga, umetničkih dela i sličnih nepovremenih štampanih stvari nije potrebna nikakva prethodna prijava ili odobrenje vlasti”, za novine i povremene spise (čl. 4) mora se “najmanje 14 dana pre početka izdavanja, podneti

of charge and at their own expense.” This order also covers “legal entities and individuals from the Republic engaged in publishing or printing activities when they print or reproduce printed materials abroad”, while “the Publisher of official publications for the purposes of international exchange of official publications is obliged to provide 15 copies of each printed material that has the character of an official publication to the Library of BiH free of charge and at their own expense” (Law on Library Function, 1995: 917).

The Law under printed material considers library materials that include: “books, brochures, journals, newspapers, separates, dissertations, catalogs, pamphlets, posters, printed leaflets, cartographic publications, standards, patents, musical works, reproductions of works of art, postcards, calendars, photographs, microfilms, dia-microcards, gramophone records, sound cassettes, video-cassettes, tape records and magnetic tapes, discs, manuscripts and other materials intended for library functions” (Law on Library Function, 1995: 913), but also (Art. 3) “every other material designed for the public that is produced on printing machine or reproduced with another mechanical, chemical, or electronic way” (Law on Library Function, 1995: 914).

The law also addresses the local legal deposit, stating that: “In the best interests of education of the local publications collection, the public library is obliged to collect and preserve one copy of printed material published in the area where the library operates. The public library is obliged to collect and preserve in its local publications collection printed material that was published outside the area in which the library operates if it relates to that area, as well as works by authors originating from or operating in that area” (Law on Library Function, 1995: 915).

Similar to the previous Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations (1978), Law from 1995 recognizes the legal deposit as an institution that is deposited with the aim of preservation, but also the use of the Bosniaca collection, including discs and materials generated as “born digital versions” in the legal deposit, but does not specify when exactly the legal deposit is provided, which ambiguities may adversely affect its regular deposit, as well as determines milder penal provisions in comparison to the previously discussed republics regulations.

u historiji obaveznog primjerka njegove cenzorske i kulturne funkcije se “često isprepliću, pa se može reći da u pojedinim vremenima i pojedinim društvenim sustavima postoji veća ili manja komplementarnost tih dviju funkcija” (Stipčević, 1997: [4]), dok u vezi sa spomenutom obavezom iz Uredbe i Hebrang Grgić slično primjećuje da se njome zapravo “nastojalo dobiti dovoljno vremena za sprečavanje raspačavanja eventualnih nepodobnih i za državu štetnih knjiga” (Hebrang Grgić, 2000: 117).

U tom smislu, i u Naredbi o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ iz 1949. godine, po kojoj preduzeća imaju obavezu dostaviti Institutu spisak građe objavljene u toku mjeseca, kao svojevrsan mandatorni izvještaj o radu štamparskih i izdavačkih preduzeća, spomenuti uvedeni spisak ima podržati kontroliranje prispjeća obaveznog primjerka i/ili cenzuru.

Također, jako je zanimljivo primijetiti da se u Uputstvu za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari upravo obavezni primjerak prepoznaje i kao rješenje kreiranja “zbirke biografskih podataka o domaćim piscima”, koja spada u djelokrug Državne centralne biblioteke Demokratske Federativne Jugoslavije (Uredba o Državnoj centralnoj biblioteci Demokratske Federativne Jugoslavije, 1945: 450). S tim u vezi, u Uputstvu se navodi da za pisce i prevodioce štamparska preduzeća uz obavezne primjerke moraju dostaviti popunjene biografske i bibliografske listove (Uputstvo za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari, 1945: 949) kako bi se napravila spomenuta zbirka.

Kada je dalje uređenje obaveznog primjerka na saveznom i republičkom nivou u pitanju, u nadolazećem periodu, a nakon donošenja prvog Zakona o bibliotekama u Bosni i Hercegovini 1957. godine, na saveznom nivou uslijedit će donošenje prvog Zakona posvećenog obaveznom primjerku, Osnovnog zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1965. godine. U odnosu na prethodne propise, Osnovni zakon, kako je ranije naglašeno, dok istovremeno proširuje obuhvat obaveznog primjerka, obavezu dostavljanja obaveznog primjerka veže ne samo uz “očuvanje štampanih stvari kao kulturnih vrijednosti” već jednako tako i uz omo-

5. Redefinition of the coverage and deposit of legal deposit in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina for half a century

From February of the war year 1945 until 1957, in Yugoslavia and Bosnia and Herzegovina, a series of regulations, decisions, orders, and decrees directly related to the legal deposit were adopted, as many as eight of them, which were accompanied by the adoption of Instructions for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items, then the Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia, and in Bosnia and Herzegovina, connected with the legal deposit, the Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina and the first Law on Libraries, which in a certain way completes this cycle in the development of the institution of the legal deposit in Bosnia and Herzegovina.

While several regulations adopted in this period are focused on the dissemination of the legal deposit or on determining the number of copies that must be provided to institutions, some regulations also pay attention to the coverage of the legal deposit, so the Order from July 1945, compared to the earlier Decision from February of the same year, will include in the legal deposit, for example, geographical maps and printed graphics, and with the adoption of the Order from 1953, in the legal deposit will be included additional materials, such as atlases, programs, etc. Whereas the first adopted regulation on legal deposit in Yugoslavia recognizes the value of legal deposit in the construction of library collections, further attention will be paid to the connection between the legal deposit and the national bibliography, which should be read in the context of the complementary Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia, which establishment and subsequent work of the Institute on creating a current bibliography of Yugoslavia were indisputably significant in the context of the establishment of national bibliographic control in Yugoslavia.

From the aspect of building complete collections of legal deposits, and on that path also the duly creation and publication of the national bibliography, there must be a certain control of the arrival of legal deposit (which role is often taken by the Cataloging In Publication in contemporary era), as well as the penalties provided by the legislation for non-fulfilment of obligations, while it is more important to cooperate closely and continuously

nadležnom okružnom tužiocu prijavu” s identifikacijskim elementima (naziv novina, adresa izdavača itd.). Također, po ovom Zakonu (čl. 8) “štampar je dužan da dostavi nadležnom sreskom odnosno okružnom javnom tužioštvu po tri primerka štampane stvari čim primerci budu otštampani” (Zakon o štampi, 1945: [633]), pri čemu (čl. 16) “Preduzeća i ustanove ovlašćene za rasturanje strane štampe u našoj zemlji dužni su dostaviti po tri primerka Ministarstvu informacija” (Zakon o štampi, 1945: 634).

gućavanje “proučavanja i korišćenja” obaveznog primjerka, što je primjetan iskorak u naglašavanju različitih poslanja obaveznog primjerka.

Tragom značajnih novina uvedenih Osnovnim zakonom, propisi koji uređuju sistem obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini i u sedmoj i osmoj dekadi 20. stoljeća, osim što su zaokupljeni pitanjem distribucije obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini, u znaku su uključivanja dodatne građe u obavezni primjerak (u koji se primjerice uključuju najprije spomenute gramofonske ploče, a zatim fotografije, snimljene magnetofonske i videokasete i druga građa), zatim uvažavanja spomenutih vrijednosti obaveznog primjerka, što su ozbiljnije izmjene koje se najprije pojavljuju u Zakonu o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama iz 1972. godine, a zatim u Zakonu o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada iz 1978. godine. Propisi doneseni u ovom vremenom periodu usto pažnju posvećuju i uređenju zavičajnih zbirki, a ta redefiniranja propisa prati i donošenje drugih povezanih zakona. U istom spektru, prema Zakonu o bibliotečkoj djelatnosti iz 1978. godine, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, osim što prikuplja obavezni primjerak na temelju Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada, također prikuplja i jedan primjerak doktorskih disertacija i magistarskih radova objavljenih u SRBiH. I dok u posljednjoj dekadi 20. stoljeća doneseni Zakon o bibliotečkoj djelatnosti Bosne i Hercegovine, koji je još uvijek na snazi, također naglašava višestruke vrijednosti obaveznog primjerka, on prekida tradiciju postojanja samostalnih propisa o obaveznom primjerku u Bosni i Hercegovini, koji su se pojavljivali od 1945. godine.

U kontekstu ranije navedenih istraživačkih pitanja, primjećuje se da su jugoslavenski i bosanskohercegovački propisi o obaveznom primjerku, doneseni u periodu od 1945. do 1995. godine, u znaku kontinuiranog redefiniranja obuhvata obaveznog primjerka. Isprva je predmet obaveznog primjerka građa umnožena štampanim ili grafičkim načinima, a zatim i građa umnožena mehaničkim, hemijskim ili elektronskim putem, pa se tako, pored novina, časopisa, knjiga, brošura, muzikalija i slično, kao i službenih publikacija, postepeno u obavezni primjerak uključuju i geografske karte, atlasi, separati, katalozi, gramofonske ploče, fotografije, dijapozitivi, snimljene magnetofonske i videokasete, doktorske disertacije itd., dok s druge strane primjerice publikacije čije je rasturanje zabranjeno ili publikacije povjerljivog karaktera, vremenom, a shodno dru-

with all participants of the cultural industries and to make them aware of the benefits of regular and complete submission of the legal deposit. Nevertheless, in this context, in the first regulations on the legal deposit in Yugoslavia, one notices the possible dual nature of the arrangement of the legal deposit. Although the legal deposit is collected “in order to supply libraries in the country”, and from this coverage are only excluded official and trade forms, obituaries, and advertising announcements, printers are obliged to provide a legal deposit “before dissemination” with certain privileges related to free postage. Further, according to the Order, after providing the legal deposit “the national educational authorities will issue a confirmation to the printing company”, whereby “the printing company only after receiving this confirmation can disseminate printed items”, while “national educational authorities, for the sake of better control, will keep a list of printed items in their territory and, according to it, provide copies to the central library of their federal unit” (Order on mandatory deposit of printed items, 1945: [456]). It is possible to read the mentioned as a control mechanism for the orderly and complete arrival of the legal deposit, which benefits libraries, but also censorship, which is accompanied by very severe penalties for non-compliance with the Order.¹⁸ As Stipčević emphasizes, in the history of the legal deposit, its censorial and cultural functions “are often intertwined, so it can be said that in certain times and certain social systems, there is a greater or lesser complementarity of these two functions” (Stipčević, 1997: [4]), while in connection with the obligation from the Order mentioned above Hebrang Grgić similarly notices that it was actually “tried to get enough time to prevent the dissemina-

¹⁸ According to the Order, printing companies “will be punished with a fine starting from three times the value of the undelivered printed items, and in repeated cases a penalty of banning the printing business for a certain time or forever may be imposed. Owners or responsible managers of a printing company can be punished by deprivation of liberty, and in repeated cases by deprivation of liberty with forced labour with the penalty of banning from engaging in printing activities for a certain period of time or forever.” (Order on mandatory deposit of printed items, 1945). In addition, it should be noted that in August 1945, the first Yugoslav Law on the Press was adopted, according to which “press is free” (Law on the Press, 1945: [633]), and (Art. 3) for “the printing of books, works of art and similar frequently printed items do not require any prior application or approval from the authorities”, for newspapers and periodical records (Art. 4) “application must be submitted at least 14 days before the start of publishing to the competent district prosecutor” with identification elements (title of the newspaper, publisher’s address, etc.). Also, according to this Law (Art. 8) “the printer is obliged to deposit three copies of the printed item to the competent county or district public prosecutor as soon as the copies are printed” (Law on the Press, 1945: [633]) whereby (Art. 16) “Companies and institutions authorized to disseminate foreign press in our country are obliged to deposit three copies each to the Ministry of Information” (Law on the Press, 1945: 634).

tveno-političkim promjenama razmatranog perioda, prestaju biti dijelom obaveznog primjerka.

Uporedo s tim, u propisima, a pored mijenjanja ustanova koje primaju obavezni primjerak, mijenjanja (ublažavanja) kaznenih odredbi, broja primjeraka koji se dostavljaju, načina njihova dostavljanja i slično, važnije, mijenja se, “sazrijeva” svijest o višestrukim vrijednostima ove institucije. Nakon prvih propisa u kojima se svrha dostavljanja obaveznog primjerka prepoznaje u popunjavanju ratom razorenih zbirki biblioteka (i primjetnih cenzorskih pozadina, odnosno interesa), uslijedit će propisi u kojima se uopće ne precizira svrha dostavljanja obaveznog primjerka, već se samo ukazuje na dužnost dostavljanja štampanih stvari, dok novije legislative uvode pojmove korištenja, očuvanja, izučavanja kulturnog naslijeđa, istovremeno pažnju posvećujući i uređenju lokalnog obaveznog primjerka, s tim da predstoji dodatno istražiti praksu dostavljanja obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini, najprije Poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu, a zatim Poslovnici Jugoslovenske autorske agencije u Sarajevu, u kontekstu zaštite prava autora i/ili mehanizma na temelju kojeg su se isplćivale autorske nadoknade.

6. Zaključak

Kao doprinos izučavanju tradicije obaveznog primjerka u Bosni i Hercegovini, ovo istraživanje, tragom mapiranja propisa o obaveznom primjerku donesenih u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini u periodu od 1945. do 1995. godine, sagledavalo je obavezni primjerak u kontekstu redefiniranja njegova obuhvata te zakonodavstvom definiranih ciljeva dostavljanja obaveznog primjerka.

Mapiranih čak šesnaest propisa, uredbi, naredbi, odluka, zakona koji se odnose na obavezni primjerak, donesenih u navedenom periodu u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini, mogu se čitati kroz prizmu značajnog iskazanog interesa za instituciju obaveznog primjerka, kao i izvjesnog eksperimentisanja s ciljem uspostavljanja odgovarajućeg sistema obaveznog primjerka, definiranja njegovih vrijednosti, praćenja izdavačke i drugih kulturnih industrija, odnosno reflektiranja njihova razvoja proširenjem obuhvata obaveznog primjerka.

Teško je ne primijetiti da se u oviom istraživanjem obuhvaćenom vremenskom periodu uređenje prvog i posljednjeg donesenog propisa o obaveznom primjerku u Bosni i Hercegovini veže usto uz očite specifične, ratne okolnosti. Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i

tion of potentially unsuitable and harmful books for the state” (Hebrang Grgić, 2000: 117).

In this sense, the Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People’s Republic of Yugoslavia from 1949, according to which companies are obliged to give to the Institute a list of materials published during the month, as a kind of mandatory report on the work of printing and publishing companies, the mentioned introduced list has also to support the control of the arrival of the legal deposit and/or censorship.

Also, it is very interesting to note that in the Instructions for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items, the legal deposit is recognized as a solution for creating a “collection of biographical data on local writers” which falls under the domain of the State Central Library of Democratic Federative Yugoslavia (Order on the State Central Library of the Democratic Federative Yugoslavia, 1945: 450). In this regard, the Instructions state that printing companies must provide completed biographical and bibliographic sheets for writers and translators, in addition to the legal deposit (Instruction for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items, 1945: 949) in order to make the mentioned collection.

When it comes to the further arrangement of legal deposit at the federal and republic levels, in the upcoming period, and after the adoption of the first Law on Libraries in Bosnia and Herzegovina, in 1957, at the federal level, the adoption of the first Law dedicated to legal deposit, the Basic Law on deposit of printed items to specific institutions from 1965 will follow. By comparison with previous regulations, the Basic Law, as previously emphasized, while at the same time expanding the coverage of the legal copy, binds the obligation to provide the legal copy not only to “preservation of printed items as cultural values” but equally with enabling “research and use” of legal deposit, which is a noticeable step forward in emphasizing the different missions of the legal deposit.

In the wake of significant innovations introduced by the Basic Law, regulations governing the legal deposit system in Bosnia and Herzegovina in the seventh and eighth decades of the 20th century, except that they are preoccupied with the issue of dissemination of the legal deposit in Bosnia and Herzegovina, they are in a mark of the inclusion of additional material in the legal deposit (which includes, for example, the first mentioned gramophone records,

Hercegovine donosi se u julu 1945. godine, na koncu Drugog svjetskog rata, a posljednji, važeći, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti Bosne i Hercegovine u oktobru 1995. godine, na koncu posljednjeg rata u Bosni i Hercegovini.

Nakon pola stoljeća aktivne posvećenosti instituciji obaveznog primjerka, od 1945. do 1995. godine, čiji početak i kraj prate spomenuta ratna nemilosrdna dešavanja, a u vezi s još uvijek važećim propisom iz 1995. godine, koji prekida raniju tradiciju obaveznog primjerka kao samostalnog zakona, ili pak praksu dostavljanja izvještaja od strane stamparskih i izdavačkih preduzeća, dolazi i dugotrajno zatišje oko uređenja nacionalne bibliografske kontrole u Bosni i Hercegovini. U tom smislu, i zbog velikih promjena u bibliografskom univerzumu, odnosno pojave elektronske građe, bibliotečkoj zajednici u Bosni i Hercegovini, a u saradnji s izdavačima, autorima i zakonodavnim tijelima, predstoji ukloniti slabosti pojedinih segmenata postojećeg Zakona koje nepovoljno utiču na prikupljanje, korištenje i očuvanje bosanskohercegovačke zbirke obaveznog primjerka.

Zahvalnica

Svesrdno se zahvaljujem bibliotekarkama iz Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, Biblioteke Univerziteta u Sarajevu – Filozofskog fakulteta, Biblioteke Univerziteta u Sarajevu – Pravnog fakulteta i Biblioteke Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na njihovoj pomoći kod pronalaska pojedinih brojeva službenih listova DFJ, službenih listova FNRJ i službenih listova NRBiH.

followed by photographs, recorded tapes and video cassettes and other materials), and also respecting the mentioned values of the legal deposit, which are more serious changes that first appear in the Law on deposit of printed items to specific institutions from 1972, and then in the Law on the deposit of printed items to specific organizations of associated labour from 1978. The regulations adopted in this time period also paid attention to the arrangement of local history collection, and the adoption of other related laws accompanied the redefinition of regulations. In the spectrum of mentioned laws, according to the Law on Library Functions from 1978, the National and University Library of Bosnia and Herzegovina, in addition to collecting the legal deposit based on the Law on the deposit of printed items to specific organizations of associate labour, also collects one copy of doctoral theses and master's theses published in Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina. While passed Law on Library Function of Bosnia and Herzegovina in the last decade of the 20th century, still in force, also emphasizes the multiple values of legal deposit, it breaks the tradition of independent regulations existence on legal deposit in Bosnia and Herzegovina, in which form they appeared since 1945.

In the context of the mentioned research questions, it is noted that the Yugoslav and BH regulations on the legal deposit, adopted in the period from 1945 to 1995, are in a sign of continuous redefinition of the scope of the legal deposit. At first, the subject of the legal deposit is material reproduced by printed or graphic means, followed by materials reproduced by mechanical, chemical, or electronic means, so in addition to newspapers, journals, books, brochures, printed music, and similar, as well as official publications, gradually introduced in the legal deposit are geographical maps, atlases, separates, catalogs, gramophone records, photographs, recorded tapes and video-cassettes, doctoral dissertations, etc., while, on the other hand, for example, publications whose dissemination is prohibited or publications of a confidential nature, over time, and accordingly to socio-political changes of the considered period, cease to be part of the legal deposit.

Along with that, in the regulations, and in addition to changing the institutions that receive the legal deposit, changing (mitigating) the penal provisions, the number of copies that are provided, the way of their deposit, and similar, more importantly, the awareness is changing, "maturing", regarding the multiple values of this institution. After the first regulations in which the purpose of providing a le-

gal deposit is recognized in the infilling of war-torn library collections (and noticeable censorship backgrounds or interests), regulations will follow that do not specify the purpose of providing a legal deposit at all, but in which only the obligation to deposit printed items is indicated, while recent legislations introduce the concepts of use, preservation, and research of cultural heritage, with attention paid at the same time to the arrangement of the local legal deposit, with the fact that the practice of depositing a legal deposit in Bosnia and Herzegovina is to be further investigated, first to the Office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo, and then the Office of the Yugoslav Authors' Agency in Sarajevo, in the context of the protection of authors' rights and/or the mechanism based on which payments were made for royalties.

6. Conclusion

As a contribution to the study of the tradition of legal deposit in Bosnia and Herzegovina, this research, following the mapping of regulations on the legal deposit adopted in Yugoslavia and Bosnia and Herzegovina in the period from 1945 to 1995, considered legal deposit in the context of redefining its scope and the legislatively defined goals of providing the legal deposit.

Mapped as many as sixteen regulations, orders, decrees, decisions, and laws, which refer to the legal deposit, adopted in the specified period in Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina, can be read through the prism of significant expressed interest in the institution of legal deposit, and certain experimentation to establish an appropriate system of legal deposit, defining its values, monitoring the publishing and other cultural industries, i.e. reflecting their development by expanding the scope of the legal deposit.

It is difficult not to notice that in the period covered by this research, the organization of the first

and last adopted regulation on the legal deposit in Bosnia and Herzegovina is also connected with the obvious specific, wartime circumstances. The Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina was passed in July 1945, at the end of the Second World War, and the last, valid Law on Library Function of Bosnia and Herzegovina in October 1995, at the end of the last war in Bosnia and Herzegovina.

After half a century of active dedication to the institution of legal deposit, from 1945 to 1995, the beginning and end are followed by the mentioned merciless events of the war, and in connection with the still valid regulation from 1995, which interrupts the earlier tradition of a legal deposit as an independent law, or the practice of sending reports by printing and publishing companies, a long-term lull came regarding the arrangement of national bibliographic control in Bosnia and Herzegovina. In this regard and due to major changes in the bibliographic universe, i.e. the appearance of electronic materials, the library community in Bosnia and Herzegovina, in cooperation with publishers, authors, and legislative bodies, are impending to remove weaknesses of the existing Law, which adversely affect the collection, use, and preservation of the BH collection of legal deposit.

Acknowledgments

I sincerely thank the librarians from the National and University Library of Bosnia and Herzegovina, the Library of the University of Sarajevo – Faculty of Philosophy, the Library of the University of Sarajevo – Faculty of Law, and the Library of the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina, for their help in finding individual numbers of Official Gazette of Democratic Federal Yugoslavia, Official Gazette of Federal People's Republic of Yugoslavia and Official Gazette of People's Republic of Bosnia and Herzegovina.

Bibliografija / Bibliography

- Barać, D. (1987). *Zbornik propisa o bibliotekarstvu u SFRJ*. Novi Sad; Beograd: Zajednica jugoslovenskih nacionalnih biblioteka; Književno-izdavačka zadruga „Centar“.
- Bašović, Lj. (1977). *Biblioteke i bibliotekarstvo u Bosni i Hercegovini 1945–1975*. Sarajevo: Svjetlost.
- Bilek, M. (1964). Statistika u bibliotekama. *Bibliotekarstvo: Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine* 10(3), 21–33.
- Čulić, B. (1956). Uputstva za bibliografsku obradu knjiga retrospektivne bibliografije. *Bilten Društva bibliotekara BiH i Narodne biblioteke NR BiH* 2(11–12), 11–32.
- Čulić, B., & Grubačić, K. (eds). (1965). *Narodna biblioteka Bosne i Hercegovine (1945–1965)*. Sarajevo: Narodna biblioteka SR BiH u Sarajevu.
- Čulić, B., & Marković, M. (1956). Pravila za izradu retrospektivne bosanskohercegovačke bibliografije. *Bilten Društva bibliotekara BiH i Narodne biblioteke NR BiH* 2(11–12), 3–7.
- Hajdarpašić, L. (2019a). *Nacionalna bibliografska kontrola u digitalnom okruženju*. Sarajevo: Asocijacija informacijskih stručnjaka – bibliotekara, arhivista i muzeologa, BAM
- Hajdarpašić, L. (2019b). Uređenja obaveznog primjerka elektronske građe. *Bosniaca: Časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine* 24(24), 100–106. <https://doi.org/10.37083/bosn.2019.24.100>.
- Hebrang Grgić, I. (2000). Zakoni o tisku u Hrvatskoj od 1945. do danas. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43(3), 117–134
- Ivković, D. (1980). Trideset i pet godina Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. *Bibliotekarstvo: Godišnjak Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine XXVI*, 45–50.
- Izvjestaj Narodne biblioteke NR BiH za 1957 [Report of the National Library of the People's Republic of B&H for 1957]. (1958). *Bilten Društva bibliotekara BiH i Narodne biblioteke NR BiH* 4(1–2), [1]–33.
- Izvjestaj o radu Narodne biblioteke NR BiH u Sarajevu za 1961. g. (Podnesen Savjetu za kulturu) [Report on the work of the National Library of the People's Republic B&H in Sarajevo for the year 1961 (Submitted to the Council for Culture)]. (1962). *Bibliotekarstvo: Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine* 8(1), 55–63.
- Larivière, J. (2000). *Guidelines for legal deposit legislation*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121413>.
- Lunn, J. (1981). *Guidelines for legal deposit legislation*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000046869>.
- Martić, R. (1961). O obaveznom primerku. *Bibliotekarstvo: Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine* 7(4), [52]–57.
- Milićević, N. (1997). Rad na općoj nacionalnoj bibliografiji u BiH. *Bibliotekarstvo: Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine* 37(41) (1992–1996), 44–45.
- Mitrović, J. D. (1964). Služba bibliotečkog obaveznog primerka u Jugoslaviji. *Bibliotekarstvo: Časopis Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine* 10(2), 42–46.
- Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ [Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia]. (1949). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije V*(109), 1531–1532.
- Naredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari Bibliografskom institutu FNRJ [Decree on mandatory deposit of printed items to the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia]. (1951). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 6, 107–108.
- Naredba o vođenju centralnog kataloga stranih knjiga i časopisa [Decree on maintaining a central catalogue of foreign books and journals]. (1952). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 9, 133.
- O radu na retrospektivnoj bosanskohercegovačkoj bibliografiji u 1957. godini [On the work on a retrospective bibliography of Bosnia and Herzegovina in 1957]. (1958). *Bilten Društva bibliotekara BiH i Narodne biblioteke NR BiH* 4(1–2), 34–45.
- Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Jugoslavije [Decision on mandatory deposit of printed items in the territory of Yugoslavia]. (1945). *Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije* 4, 42–43.
- Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banja Luci, Tuzli i Mostaru [Decision on mandatory deposit of printed items to the public libraries in Banja Luka, Tuzla, and Mostar]. (1954). *Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine X*(11), [109].
- Odluka o obaveznom dostavljanju štampanih stvari poslovnici Zavoda za autorsko-pravnu zaštitu u Sarajevu [Decision on mandatory deposit of printed items to the Office of the Institute for Legal Protection of Copyright in Sarajevo]. (1953). *Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine IX*(27), [325].
- Osnovni zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama [Basic law on the deposit of printed items to specific institutions]. (1965). *Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije XXI*(15), 653–654.

- Osnovni zakon o izdavačkim preduzećima i izdavačkim ustanovama [Basic Law on publishing companies and publishing institutions]. *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 11, 139-144.
- Pištaló, B. (1985). Četrdeset godina Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. *Bibliotekarstvo: Godišnjak Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine XXXI*, 7-11.
- Rešenje o broju primeraka zvaničnih publikacija koje će izdavači dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ u 1957. godini [Adjudication on the number of official publications that publishers were obliged to deposit to the Bibliographic Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia in 1957]. (1957). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 4, 106.
- Retrospektivna bosanskohercegovačka bibliografija [Retrospective Bosnian and Herzegovinian bibliography]. (1957). *Bilten Društva bibliotekara BiH i Narodne biblioteke NR BiH* 3(7-8), 84-84.
- Samoupravni sporazum o jedinstvenoj primeni međunarodnih standarda za bibliografski opis i o koordiniranoj katalogizaciji u SFRJ. (1987). In: Barać, D. (ed.). *Zbornik propisa o bibliotekarstvu u SFRJ* (pp. 61-63). Novi Sad; Beograd: Zajednica jugoslovenskih nacionalnih biblioteka; Književno-izdavačka zadruga „Centar“.
- Samoupravni sporazum o udruživanju u Zajednicu jugoslovenskih nacionalnih biblioteka. (1986). In: Barać, D. (ed.). *Zbornik propisa o bibliotekarstvu u SFRJ* (pp. 53-59). Novi Sad; Beograd: Zajednica jugoslovenskih nacionalnih biblioteka; Književno-izdavačka zadruga „Centar“.
- Saopštenje o broju obaveznih primeraka zvaničnih publikacija koji se ima dostavljati Bibliografskom institutu FNRJ u 1954. godini [Notice on the number of legal deposits of official publications to be deposited to the Bibliographic Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia]. (1954). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 9, 237.
- Smajić Gačević, A. (2015). Univerzalna bibliografska kontrola i obavezni primjerak. *Bosniaca: Časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine* 20, 32-44.
- Stipčević, A. (1977). Obvezni primjerak između kulture i cenzure. *Knjižničarstvo* 1, [1-5]. https://nova.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/2_Stipcevic_1997_1.pdf.
- Tuzlak, Dž. (2021). *Pregled i perspektive razvoja nacionalne tekuće bibliografije Bosne i Hercegovine*. Završni magistarski rad. Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet, Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke. Katedra za informacijske nauke. https://www.ff.unsa.ba/files/zav-Dipl/20_21/kin/Dzenana-Tuzlak.pdf.
- UNESCO. (1977). *International Congress on National Bibliographies: Final Report*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000030062>.
- UNESCO. (1979). *Guidelines for the National Bibliographic Agency and the National Bibliography*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000048658>.
- Uputstvo o načinu objavljivanja godišnjeg izvještaja i programa publikacija izdavačkih preduzeća i izdavačkih ustanova [Instruction on the method of publishing the annual report and publication program of publishing companies and publishing institutions]. (1956). *Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine* 31, 346.
- Uputstvo za izvršenje i primenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari [Instruction for the execution and application of the Order on mandatory deposit of printed items]. (1945). *Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije* 89, 949-950.
- Uredba o Državnoj centralnoj biblioteci Demokratske Federativne Jugoslavije [Order on the State Central Library of the Democratic Federative Yugoslavia]. (1945). *Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije* 1(52), 450.
- Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine, broj 6404 od 12-X-1945 godine (“Službeni list FBiH” broj 22 od 31-X-1945 godine) [Order on Amendments to the Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina, No. 6404 from 12-X-1945 (Official Gazette FB&H, No. 22 from 31-X-1945)]. (1946). *Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine* II(56), 626.
- Uredba o Narodnoj biblioteci Federalne Bosne i Hercegovine [Order on the National Library of Federal Bosnia and Herzegovina]. (1945). *Službeni list Federalne Bosne i Hercegovine* I(22), [293]-294.
- Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari na području Bosne i Hercegovine [Order on mandatory deposit of printed items in the territory of Bosnia and Herzegovina]. (1945). *Službeni list Federalne Bosne i Hercegovine* 6, 55.
- Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari [Order on mandatory deposit of printed items from]. (1945). *Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije* I(52), [456].
- Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari [Order on mandatory deposit of printed items]. (1953). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 27, 264-265.
- Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari; Uputstvo za izvršenje i primjenu Uredbe o obaveznom dostavljanju štampanih stvari. (1945). *Službeni list Federalne Bosne i Hercegovine* I(30), 414-416.

- Uredba o osnivanju i radu Bibliografskog instituta FNRJ [Order on the establishment and Work of the Bibliographical Institute of the Federal People's Republic of Yugoslavia]. (1949). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 77, 1078-1079.
- Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada [Order with legal force on amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour]. (1993). *Službeni list Republike Bosne i Hercegovine* II(3), 51.
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti [Law on Library Function]. (1978). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XXXIV(14), [506]-509.
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti [Law on Library Function]. (1986). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XLII(26), 890-895.
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti [Law on Library Function]. (1995). *Službeni list Republike Bosne i Hercegovine* IV(37), [913]-918.
- Zakon o bibliotekama [Law on Libraries]. (1957). *Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine* XIII(43), 279-283.
- Zakon o bibliotekama [Law on Libraries]. (1965). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XXI(12), 137-141.
- Zakon o bibliotekama [Law on Libraries]. (1972). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XXVIII(34), 963-965.
- Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada [Law on mandatory deposit of printed items to the specific associated labour organizations]. (1978). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XXXIV(10), [345]-346.
- Zakon o dostavljanju štampanih stvari određenim ustanovama [Law on mandatory deposit of printed items to the specific institutions]. (1972). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XXVIII(4), 81-82.
- Zakon o izmjenama Zakona o dostavljanju štampanih stvari određenim organizacijama udruženog rada [Law on Amendments to the Law on deposit of printed items to specific organizations of associated labour]. (1987). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* XLIII(12), 376.
- Zakon o obaveznom dostavljanju štampanih stvari narodnim bibliotekama u Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru [Law on mandatory deposit of printed items to public libraries in Banja Luka, Tuzla and Mostar]. (1970). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* 8, 113.
- Zakon o štampi i drugim vidovima informacija [Law on the press and other forms of information]. (1960). *Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije* 45, 814-826.
- Zakon o štampi [Law on the Press]. (1945). *Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije* I(65), [633]-635.
- Zakon o važenju određenih odredaba saveznih zakona u oblasti obrazovanja, kulture i nauke [Law on the validity of certain provisions of federal laws in the field of education, culture and science]. (1971). *Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine* 37, 932.